

BirdLife
INTERNATIONAL

1
2007

ptáčí svět

časopis České společnosti ornitologické

Ptačí svět – časopis České společnosti ornitologické (ČSO)

Ročník XIV, číslo 1/2007

Vydává a rozšiřuje ČSO

Adresa redakce:

Ptačí svět, ČSO, Na Bělidle 252/34, 150 00 Praha 5-Smíchov,
tel/fax: 274 866 700, <http://www.birdlife.cz>, e-mail: cso@birdlife.cz

Redakční rada: Šéfredaktorka Mgr. Alena Pazderová, alenapa@email.cz

Mgr. Tomáš Brinke, brinke@birdlife.cz, Z významných ptačích území

Mgr. Jaroslav Cepák, PhD., birdringczp@vol.cz Poznáte...? Zájímavosti

Ing. Adolf Goebel, PhD., adolf.goebel@post.cz, Zájímavosti

Mgr. Lucie Hošková, lucie.hoskova@gmail.com, Z poboček, Historie

Mgr. Barbora Kaminiecká, Rady, tipy, návody, Za ptáky do světa

Ing. Jiří Sládeček, sladecek@psp.cz, Mladým ornitologům

Mgr. Zdeněk Vermouzek, verm@prerovmuzeum.cz, Ptáci v ohrožení

Mgr. Lukáš Viktora, viktora@birdlife.cz, Z významných ptačích území

Vychází dvakrát ročně (v dubnu a listopadu).

Grafický návrh a sazba: Jiří Kaláček

Tisk: Dekameron, Brno

Jazyková korektura: Igor Pejchal

Toto číslo vyšlo 9. 4. 2007 v nákladu 3 500 výtisků.

Uzávěrka příštího čísla je 10. 9. 2007. Distribuováno bude v listopadu.

Inzerce a předplatné na adrese redakce.

Zaregistrováno u Ministerstva kultury ČR pod č. E12781. ISSN 1801-7525.

Poděkování Janu Hoškovi za ilustrace a všem autorům fotografií.

Pokyny pro autory: Rozsah příspěvku přizpůsobte dané rubrice, řiďte se již vydanými články. Fotografie preferujeme digitální v tiskové kvalitě (300 dpi). Příspěvky přijímá elektronickou i klasickou poštou příslušný odpovědný redaktor, šéfredaktorka nebo redakce. Pro podrobné pokyny kontaktujte odpovědného redaktora rubriky. Adresy jsou uvedeny v tiráži výše.

Na obálce: 1. strana: Groteskní postavičky papuchalků severních (*Fratercula arctica*) na útesech norského ostrova Runde. Více na str. 12 a 13. Foto: Tomáš Prosícký.

ČSO

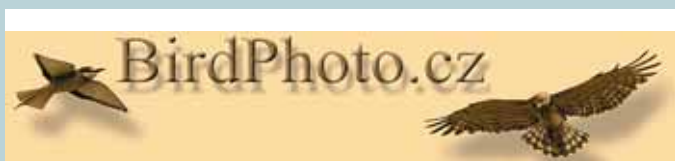
Česká společnost ornitologická (ČSO) je dobrovolné zájmové sdružení profesionálů i amatérů, zabývajících se výzkumem a ochranou ptáků, zájemců o pozorování ptáků a milovníků přírody. V současné době má více než 2500 členů. ČSO realizuje vlastní i mezinárodní projekty výzkumu a ochrany ptáků a jejich prostředí, popularizuje a propaguje ochranu ptáků. V České republice zastupuje mezinárodní organizaci na ochranu ptáků a jejich prostředí BirdLife International.

BirdLife International je celosvětové sdružení národních organizací na ochranu ptáků a přírody. Působí ve více než 100 státech (každý stát zastupuje jedna organizace). Jeho cílem je zabránit vyhubení jakéhokoli ptačího druhu na Zemi, snížit počet ohrožených druhů ptáků a chránit území a stanoviště, která mají pro ptáky zásadní význam, a tím přispět k udržení celosvětové biologické rozmanitosti a udržitelnému využívání přírodních zdrojů. Výstižně BirdLife International charakterizuje jeho motto: „Společně pro ptáky a pro lidi“ (*Together for birds and people*).

Časopis byl finančně podpořen v grantovém řízení MŽP.

Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

Už jste pozorovali při jedné vycházce do terénu přes 200 druhů ptáků? Určitě ne! Tolik jich ale můžete najednou vidět při návštěvě nových webových stránek www.birdphoto.cz.

Denně tu přibývají nové snímky převážně ptáků, ale i savců, hmyzu a květin od šesti našich fotografů přírody. Provozovatelé by chtěli stránky postupně doplňovat dalšími kvalitními obrázky ptačích druhů tak, aby sloužily nejenom pro „potěchu oka“, ale například i jako doplněk určovacích atlasů.

1 | Úvodník / Petr Voříšek Z terénu i kanceláře

2 | Z poboček a pracovních skupin

Jihomoravská pobočka a její ptáci roku / Vlasta Škorpičková
Vznikla osmá pobočka ČSO / Vojtěch Kodet a Jaromír Čejka

3–5 | Poznáte...?

Poznáte pěníce? / Jana Škorpičková, Jan Hošek

6–8 | Z významných ptačích území

Ptačí oblast Jizerské hory / Martin Pudil
Černí rytíři hor / Martin Pudil
Monitoring sov aneb co nám prozradili syčí / Jitka Thelenová
Budníček zelený opět v Krkonoších / Jiří Froušek
Divoká prasata ohrožují krušnohorské tetřívky / Vít Tejrovský
Sokol stěhovavý zpátky v Labských pískovcích / Pavel Benda

9 | Rady, tipy, návody

Jak vybrat dalekohled? / Zdeněk Vermouzek a Tomáš Bělka

10 | Historie

Za profesorem Zdeňkem Veselovským / Vladimír Hanák,
Pavel Brandl a Jiří Šimek, Štěpánka a Jiří Šebestianovi

11 | Zájímavosti z ptačí říše

Ostrovni bašta mandelíků odolává / Lukáš Viktora,
Michael Miltiadou
Odkud k nám létají labutě zpěvné? / Petr Klvaňa

12–13 | Objektivem...

Papuchalci objektivem Ondřeje Prosíckého

14–15 | Zájímavosti z ptačí říše

Opravdu letošní zima zmátla ptáky? / Jaroslav Cepák
Opožděná káčata / Jiří Froušek
Lejsek v rukavici / Jan Pohanka
Sluka lesní podruhé ve Velké Británii! / Jaroslav Cepák
Záhadné zimoviště objeveno! / Petr Klvaňa

16–17 | Mladým ornitologům

Komix / Václav Bartuška

18–19 | Ptáci v ohrožení

Konec obchodu s volně žijícími ptáky? / Alena Pazderová
Otravy labutí olovem / Ivan Mikšík
Trávení ptáků ustalo? / Zdeněk Vermouzek
Necháme albatrosy vyhnout? / Alena Pazderová

20–21 | Ze života ČSO

Řežabinec – 30 let / Štěpánka a Jiří Šebestianovi
Akce Acrocephalus v CHKO Poodří / Michaela Krestová,
Alena Rulfová
Pták roku 2006 / Zdeněk Vermouzek

22–24 | Za ptáky do světa

Hongkongem od krmítka k mangrovům / Jiří Hrubý

Opravy k číslu 2/2006

Na straně 13 jsme uvedli webovou adresu fotografa Jana Ševčíka, na které má ale jen několik svých fotografií. Správná adresa je www.sevcikphoto.com. Omlouváme se a ještě jednou děkujeme za vstřícnou spolupráci.

Na obálce jsme nabízeli publikaci *Výpravy do ptačího světa* bohužel mylně za cenu se slevou, která platila na Konferenci ČSO v Mikulově. Místo 159 Kč za ni zaplatíte 199 Kč. Omlouváme se a věříme, že souhlasíte, že za vydání finance stojí.

Ptákem roku 2007 byl vyhlášen slavík obecný. Ačkoliv hnízdní populace tohoto opeřence v Evropě (lépe řečeno v její západnější části) ubývá, u nás se podle výsledků sčítání slavíků docela daří. O příčinách zatím lze jen spekulovat, ale rozdílné tahové cesty či jiná zimoviště našich slavíků oproti těm západoevropským mohou hrát svou roli. A slavík není jediný druh, u kterého člověka napadne, že to, co se děje na jeho tahových cestách či zimovištích, může mít vliv na to, kolik jich pak na jaře u nás zase potkáme. Masové chytání a pojidání ptáků protahujících Středomoří leží nejednomu Středoevropanovi v žaludku a třeba kroužkovatelé si to mohou pravidelně připomínat nad zpěnými hlášeními z Francie, Malty či Turecka, která mají jako okolnosti nálezu uvedeno „zastřelen“, „uloven“. Nutno podotknout, že intenzita lovu ptáků ve středomořských krajích se hlavně díky soustředěné snaze bruselských byrokratů pomalu snižuje.

Zdá se však, že to, kam naši ptáci táhnou a jaká příkoří na cestě zažívají, je hranice, kam sahá zájem, pozornost a starost ornitologa z našich zeměpisných šířek. V jakém prostředí tráví zimu v Africe naši slavíci, čím se tam živí, s jakými dalšími druhy se tam vyskytují a jaké s nimi mají vztahy? Poznatky tohoto druhu pronikají do povědomí českého ornitologa jen pozvolna a ztuhla, o biologii a ochraně druhů z opačných koutů zeměkoule ani nemluvě. Kdyby na konci 60. let minulého století

ilustrační foto
ke článku o kampani na záchranu albatrosů na str. 19

nedošlo k náhlému a prudkému propadu početnosti pěníce hnědokřídle v západní Evropě, asi by málokdo v této blahobytnější části světa zaznamenal, že subsaharskou Afriku postihlo zničující sucho, které kromě jiného zdecimovalo i zimující ptactvo. Někdy to až vypadá, že Evropany, Čechy nevysíláme, jen vzácně napadne, že i jinde žijí ptáci, jejichž způsob života je mnohdy úplně jiný a že třeba i jejich ohrožení může být větší než našich oblíbených čápů nebo vlaštovek. Nakonec je snad všeobecně známo, že největší druhové bohatství ptáků je prostorově na Zemi rozmístěno jaksi opačně k materiálnímu bohatství lidí. Dnešná jsme i my byli považováni za tu spíše chudší část světa s relativně zachovalou přírodou, a tak sem směřovaly nejrůznější granty z bohatého západu. Nastala už ale doba, kdy patříme mezi ty bohaté, a nejen

že bychom měli být schopni svůj výzkum a ochranu přírody utáhnout z vlastních zdrojů, ale slušelo by se i zajímat se o to, co se děje za našimi humny. V globalizovaném světě to není zase tak těžké. Naše vlaštovky či čápi si samozřejmě pozornost ornitologů a ochranu nadále zaslouží, jen je občas dobré si připomenout, že hranice ptačího světa neleží v Rozvadově nebo v Lanžhotě. Papuchalk na obálce tohoto čísla a článek o kampani za záchranu albatrosů je takovým připomenutím.

Petr Voříšek

■ Hodiny pro veřejnost v sekretariátu a knihovně ČSO Na Bělidle 34, v Praze 5 Rádi vás přivítáme každé pondělí od 10 do 17 h, v jiné dny po předchozí domluvě. | sekretariát

■ Infocentrum o ptačích oblastech už funguje. Bylo zprovozněno v rámci projektu „Nebojte se žít v ptačí oblasti“, podpořeného programem Transition Facility 2004, financovaného ze zdrojů EU. Poskytuje odpovědi na veškeré otázky, týkající se ptačích oblastí a soustavy Natura 2000, např. zemědělství, lesnictví či myslivosti v těchto oblastech. Centrum kontaktujte na adrese ptacioblasti@birdlife.cz nebo telefonicky na čísle 274 866 700. Množství informací naleznete také na www.birdlife.cz v sekci Natura 2000.

Zuzana Pangráčová

■ Povedený V. ornitologický ples na Bačce Snad každý podnik pořádaný popáté v řadě lze už směle považovat za tradiční. A právě takovou akcí byl ples konaný 26. ledna. Přestože k nám konečně zavál sníh a ze všech sil se snažil komplikovat cestu ornitologům ze vzdálenějších regionů, ti společenštější se nedali odradit a sjeli se z celé republiky. A určitě se jim to vyplatilo, o zábavu nebyla nouze.

Osvěžující novinkou v programu bylo netradiční předtančení s ptačími motivy tanečnic z uskupení Filigrán až z dalekého Brna. Divák s bujnou fantazií mohl zahlédnout i motiv ptačí chřípky či stále aktuální problém trávení ptáků karbofuranem. Jedním z napjatě očekávaných vrcholů večera byla tombola. Lístky zmizely jako mávnutím kouzelného proutku. Po dvaadvacáté hodině konečně proběhlo slosování a Lukáš Viktora slavnostně vyhlásil majitele výher. Přes snahy organizátorů

z terénu i z kanceláře

foto: archiv ČSO

ples ukončit se kapela činila ještě do tři čtvrtě na dvě a tanečníci si žádali další přídávky. Do té siberie venku se nikomu nechtělo. Věříme, že i v té pozdní hodině a za příšerných klimatických podmínek všichni dobře dojeli a kromě cen z tomboly si domů odnesli i pocit příjemně stráveného večera.

Zuzana Pangráčová

■ Časopis Ptačí svět také na Internetu S datem distribuce jarního čísla 10. dubna jsme pro vás spustili novou sekci webových stránek ČSO www.birdlife.cz/ptacisvet.html, kde naleznete výběr toho, co se do tištěné podoby nevešlo – nezkrácené texty některých příspěvků s dalšími fotografiemi nebo úplně všechny obrázky zaslané dětmi do redakce v rámci soutěží. Jde ale také o jedinečnou příležitost, jak doplnit rubriku Poznáte...? o nahrávky hlasů představovaných druhů. Tentokrát to jsou naše pěníce, pro jejichž rozezná-

ní v přírodě je právě znalost jejich zpěvu zásadní. I takto chceme poděkovat za četné příznivé čtenářské ohlasy a také mnohým novým předplatitelům, jejichž důvěry si vážíme, a doufáme, že si Ptačí svět oblíbí. | – AP –

■ Články, jejichž verzi najdete na Internetu, budou označeny v textu .

Jihomoravská pobočka ČSO a její ptáci roku

Zvolit správného ptáka roku není nijak jednoduché. To určitě dosvědčí členové výboru ČSO, kteří tuto otázku opakovaně řeší. Na jižní Moravě s tím máme také zkušenosti. Každým rokem totiž nezávisle na celorepublikovém Ptáku roku vybíráme našeho „regionálního nebo, chcete-li, pobočkového“ Ptáka roku. Kritéria pro výběr jsou trochu odlišná – nemáme ambice zapojit širokou veřejnost, hlavním cílem je spíše přitáhnout pozornost naší členské základny k druhu, který si ji něčím aktuálně zaslouhuje.

Prvním kandidátem se stala kavka obecná. Nominovali jsme ji kvůli značnému úbytku na větších hnízdištích. Odezva byla výborná, zapojila se řada ornitologů, bylo získáno velké množství údajů, které bohužel plně potvrzovaly oprávněnost volby. Z podobných důvodů jako kavku jsme dalším ptákem roku zvolili chocholouše obecného. Následoval strakapoud jižní – jižní Morava je baštou jeho výskytu u nás, a tak by podrobnější zhodnocení jeho početnosti a rozšíření zde bylo přínosné. U těchto dvou druhů jsme ovšem narazili na problém garanta či patronátní skupiny. Pro úspěch akce má zásadní význam, zda se najde někdo, kdo je ochoten psát a rozesílat výzvy, shromažďovat údaje, pátrat v literatuře a především vše včlenit do shrnujícího článku. To se bohužel nepodařilo. Je to škoda, promarněná šance. Následujícím ptákem roku jsme zvolili kalouse ušatého. Pozornost jsme zaměřili na jeho zimní výskyt. Chtěli jsme především odhalit, zda jsou známa všechna početnější shromaždiště. V zimě 2004/2005 jsme systematicky prozkoumali velkou část kraje a našli jsme 62 shromaždišť, z toho 42 nových. Naopak 30 známých z minulosti zůstalo neobsazeno. Největším překvapením byly asi pustovky, zjištěné vícekrát ve stejných stromech, kde přes den odpočívali i kalouši ušatí. Pro rok 2006 byl ptákem roku početných hejn v období podzimního tahu a v neposlední řadě i zimováním, jevem na našem území donedávna velmi výjimečným. Volba navíc znamenala, že se mohli zapojit ornitologové z vyšších, zalesněných částí kraje, kde doupňáci hnízdí, i kolegové z nížin, kde zimují.

Letos je naším ptákem roku ůhýk šedý, zajímá nás jeho aktuální hnízdní rozšíření. Doufáme, že atraktivní, dobře rozpoznatelný druh bude řadu kolegů motivovat k systematictějšímu průzkumu. Příjemné je, že někdy se pták roku tak ujme, že pozorovatelé, kteří se mu věnovali v jednom roce, jej ze zřetele nepustí ani v dalších letech. Odstartování tohoto dlouhodobého zájmu je snad nejcenějším přínosem této aktivity. ☛

Vlasta Škorpíková

Foto: V. Křivan

Chocholouš obecný byl na jižní Moravě Ptákem roku 2001.

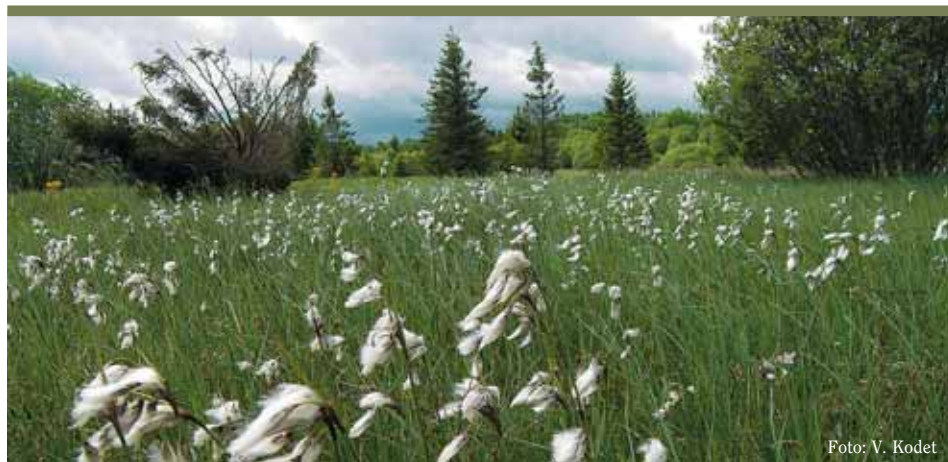

Foto: V. Kodet

Vznikla osmá pobočka ČSO

V pátek 2. března 2007 jsme se v Muzeu Vysočiny v Jihlavě sešli s ornitology působícími v kraji Vysočina a za účasti zástupců výboru a sekretariátu ČSO jsme založili novou pobočku.

Hlavní aktivity Pobočky ČSO na Vysočině zaměříme na výzkum i praktickou ochranu ptáků a jejich prostředí a vzdělávací a osvětovou činnost. V rámci ustavující schůze shlédli noví členové promítání o změnách hnízdního rozšíření ptáků na Vysočině v uplynulých třiceti letech, o ochraně hnízd motáka lužního v zemědělské krajině či o výsledcích kroužkování čapů černých a sýců rousných ve Žďárských vrších.

Jedním z našich cílů je aktivní ochrana ptáků v kraji Vysočina prostřednictvím účasti ve správních řízeních. Podle aktuálního stavu hnízdního rozšíření a zaznamenaných změn v posledních letech jsme provedli kategorizaci významu hní-

dišť ptáků na Českomoravské vrchovině z hlediska jejich ochrany. Kromě 75 běžně hnízdících druhů, které v současné době bezprostředně nevyžadují na Vysočině aktivní ochranu svých hnízdišť, byly další druhy zařazeny do následujících kategorií:

! – Hnízdiště zasluhující pozornost: v odůvodněných případech lze u takového druhu připustit zánik hnízdního biotopu, jednotlivé případy populaci na Vysočině neohroží.

!! – Hnízdiště zasluhující zvýšenou pozornost: negativní zásahy do hnízdních biotopů mohou ohrozit populaci těchto druhů na Vysočině.

!!! – Hnízdiště zasluhující mimořádně vysokou pozornost: zásahy do hnízdišť těchto druhů jsou nepřijatelné, orgány ochrany přírody by měly tato hnízdiště vždy chránit i za cenu kompenzace hospodářské újmy vlastníka. V letech 1973–1977 jsme v kraji Vysočina prokázali hnízdění u 16 druhů, zařazených do této kategorie, v období 1985–1989 u 14 druhů a 2001–2004 u 12 druhů. Těmto druhům chce-

me věnovat maximální pozornost a pokusit se o zvrácení dosavadního sestupného trendu.

Náš přístup k jednotlivým správním řízením se bude odvíjet podle naléhavosti ochrany hnízdišť druhů, jichž se budou zamýšlené zásahy týkat. Díky této kategorizaci bude i pro orgány ochrany přírody náš postoj předvídatelný a věříme, že usnadní vzájemnou komunikaci.

O pořádaných akcích budeme informovat v regionálním tisku a na webových stránkách www.cso.cz/vysocina.html, kde také případní zájemci o členství v nové pobočce najdou podrobné informace k přihlášení.

Vojtěch Kodet a Jaromír Čejka

Foto: V. Kodet

Mezi ornitologicky významné biotopy na Vysočině patří rašelinné louky a bučiny.

foto: L. Boucný (www.BirdPhoto.cz)

Poznáte pěnice?

Jana ŠKORPILOVÁ

Na území České republiky v současnosti pravidelně hnízdí pět druhů pěnic rodu *Sylvia*. Pokud jedno z vašich předsevzetí pro tento rok bylo, že se naše pěnice naučíte dobře znát, máme pro vás jednu dobrou a jednu špatnou zprávu. Špatná zpráva zní, že to nebude hned úplně jednoduché. Pěnice nejsou nijak výrazně odlišné zbarvené, neliší se významně ani typem prostředí či životním stylem, ani tvarem hnízda a jejich vejce se podobají, řekněme, jako „vejce vejci“. Dobrou zprávou pro vás ale bude, že je můžete v ideálním případě všichni potkat i na poměrně malém prostoru s hustými keři (a to klidně i na vaší zahradě). Budete mít tedy dostatek příležitostí naučit se, jak je od sebe rozlišit. Navíc jejich zpěv patří mezi ty nejhezčí, které od zástupců naší pěvčí fauny uslyšíte, takže vás jejich poznávání bude bavit.

Kromě zpěvu vás pěnice zaujmou i svou neustávající pohybovou aktivitou. Po celý den neúnavně poskakují po vegetaci, sbírají potravu (nejrůznější hmyz, od léta i rozličné bobule), samci střídavě zpívají, honí se mezi sebou a nezdá se i tvrdě poperou, když jde o obhajobu území či získání samice. Skoro se zdá, že je snad nikdy nenachytáte, jak zbůhdarma lelkuji někde na větvích, a pokud se k nim už konečně přiblížíte na dohled příhodný k druhové determinaci, tak plaše zmizí hluboko v keřích, kde už z nich neuvídíte ani špičku ocasu.

Ať už se na svých výpravách vydáte do lesů, zemědělské krajiny, parků, sadů, zahrad, měst, podél vody či třeba zabloudíte na rumišťě, buďte si jisti, že narazíte nejméně na jeden druh pěnice. Je však nutné, aby se tam vyskytovaly alespoň nějaké husté keřovité porosty. Právě v nich mohou pěnice najít jak dostatek potravy, tak i vhodných míst pro úkryt a umís-

tění hnízda. Proto jsou křoviny často jednou z hlavních podmínek, které si pěnice při výběru prostředí na své okolí kladou.

Pěnice patří mezi teritoriální druhy. Na jaře si samec, jenž se vrací z migrační cesty dříve než samice, založí teritorium, kam svým zpěvem láká případné partnerky, a které pak obhazuje po celé období hnízdění. Vzniklý pár své hnízdo staví společně, případně může samec postavit několik tzv. plošinek (hrubých základů budoucích hnízd), mezi kterými si poté samice vybírá tu nejvhodnější, která bude dotvořena. Hnízdo je miskovitě, spletené ze suché trávy, kořínků i zvířecích chlupů. Najdete ho nejčastěji nízko u země v hustých keřích či bylinných porostech (třeba kopřivách či ostružinách). I v dalších ohledech berou u pěnic obě pohlaví péči o potomstvo stejně vážně, oba rodiče zhruba stejnou měrou sedí na vejcích (obvykle jich je 4–5) i krmí mláďata, která těsně před vylétnutím už doslova „přetékají“ z malého hnízda ven. Po celé hnízdění bývají pěnice citlivé na rušení, mohou snůšku opustit nebo se stává, že při nebezpečí mláďata těsně před vyvedením ze strachu raději vsadí vše na jednu kartu a vyskočí z hnízda ven. I přes veškerou péči páru se hnízda často stávají obětí savčích i ptačích predátorů, což je považováno za jednu z možných příčin úbytku lokálních populací. Nutno však přičíst pěnicím ke cti, že se mnohdy vydávají statečně na obranu hnízda. Nebuďte proto překvapeni, když vám budou při pozorování rozzlobeně pokřikovat nad hlavou. Asi proto, že se se ztrátou snůšky setkávají tak často, příliš je to nezlomí. Pokud se ještě hnízdí sezóna nechýlí ke konci, aktivně se o hnízdění pokoušejí znova, a to třeba i třikrát, dokud se dílo nepodaří dotáhnout do úspěšného konce.

Na následující dvoustraně vám přinášíme ilustrace s přehledem určovacích znaků, které vám mohou pomoci při determinaci pěnic v přírodě. Protože je však pravděpodobně častěji uslyšíte, než zblízka uvidíte, umístili jsme na webové stránky našeho časopisu také nahrávky jejich hlasů, pořízené Pavlem Pelzem. 🎧

Určování v přírodě

Ilustrace: Jan HOŠEK

Pěnice hnědokřídla

(*Sylvia communis*)

velikost: 13–15 cm

prostředí: husté křoviny na polích, pasekách, zahradách i ve městech, křovinaté okraje světlých lesů

výskyt v ČR: tažná (pol. dubna–konec září), hnízdí na celém území, hojnější v nižších polohách
stav a početnost v ČR: mírně vzrůstající, 100–200 tisíc párů

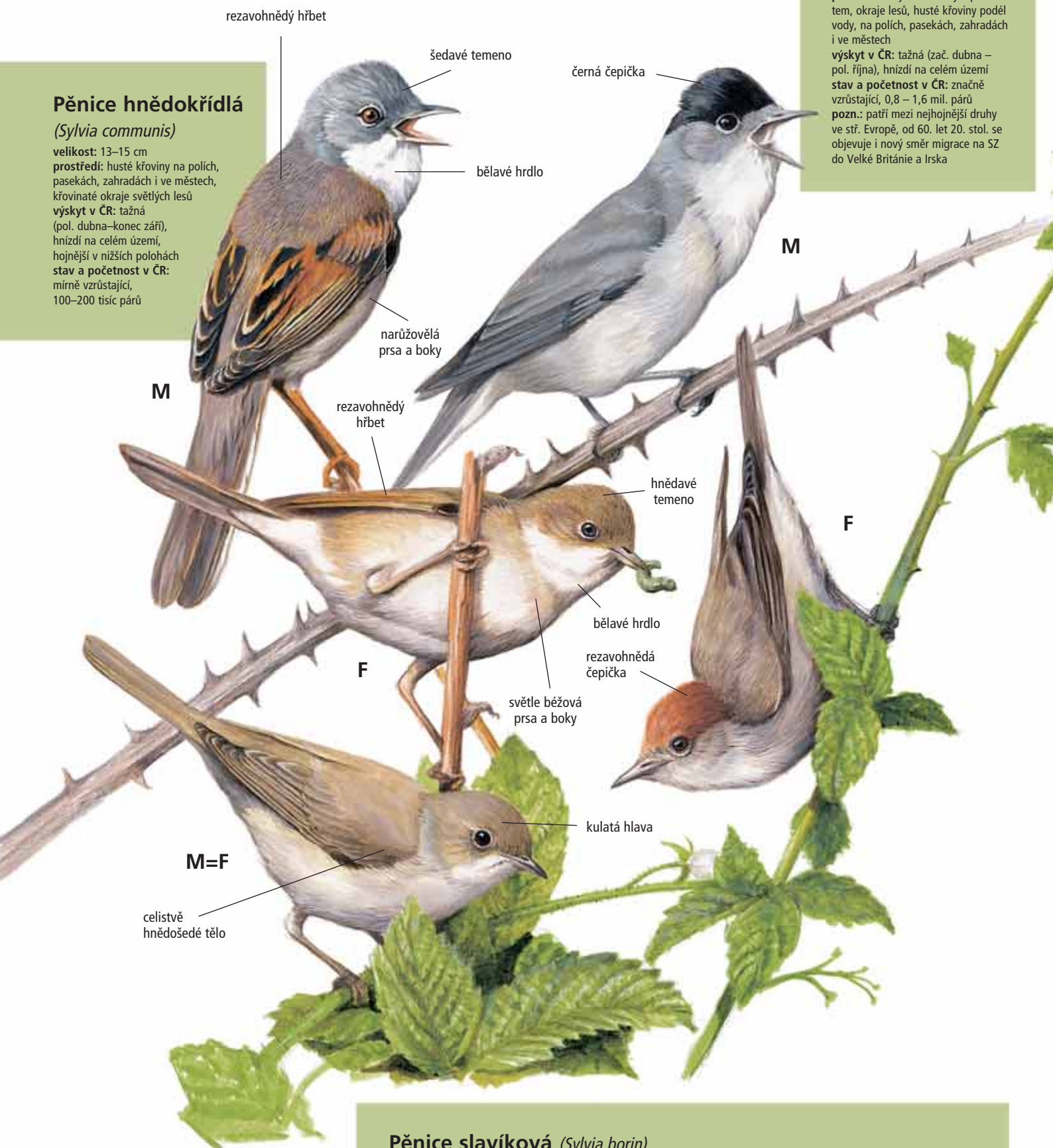
Pěnice černohlavá

(*Sylvia atricapilla*)

velikost: 13,5–15 cm

prostředí: lesy s křovinatým podrostem, okraje lesů, husté křoviny podél vody, na polích, pasekách, zahradách i ve městech

výskyt v ČR: tažná (zač. dubna – pol. října), hnízdí na celém území
stav a početnost v ČR: značně vzrůstající, 0,8 – 1,6 mil. párů
pozn.: patří mezi nejhojnější druhy ve stř. Evropě, od 60. let 20. stol. se objevuje i nový směr migrace na SZ do Velké Británie a Irska

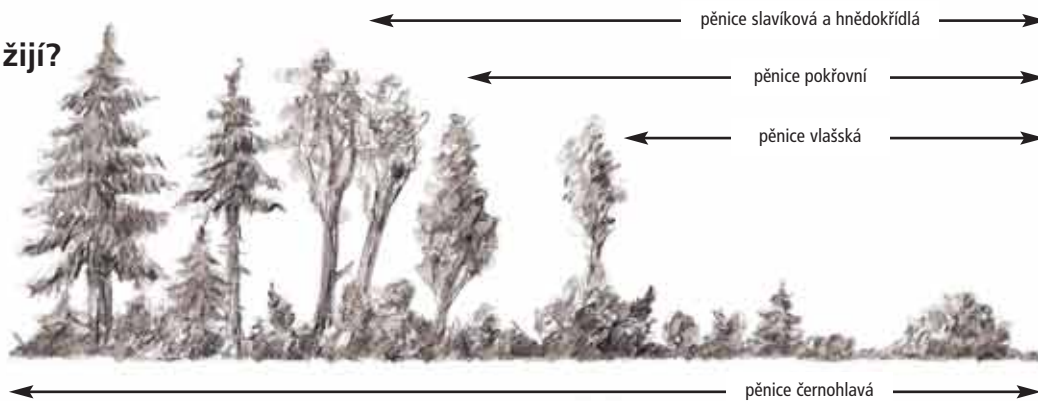
Pěnice slavičková

(*Sylvia borin*)

velikost: 13–14,5 cm

prostředí: křovinaté okraje světlých lesů, husté křoviny podél vody, na polích, pasekách, zahradách i ve městech
výskyt v ČR: tažná (zač. května–pol. září), hnízdí na celém území, hlavně v nižších a středních polohách
stav a početnost v ČR: stabilní, 200–400 tis. párů

Kde žijí?

Pěnice vlašská

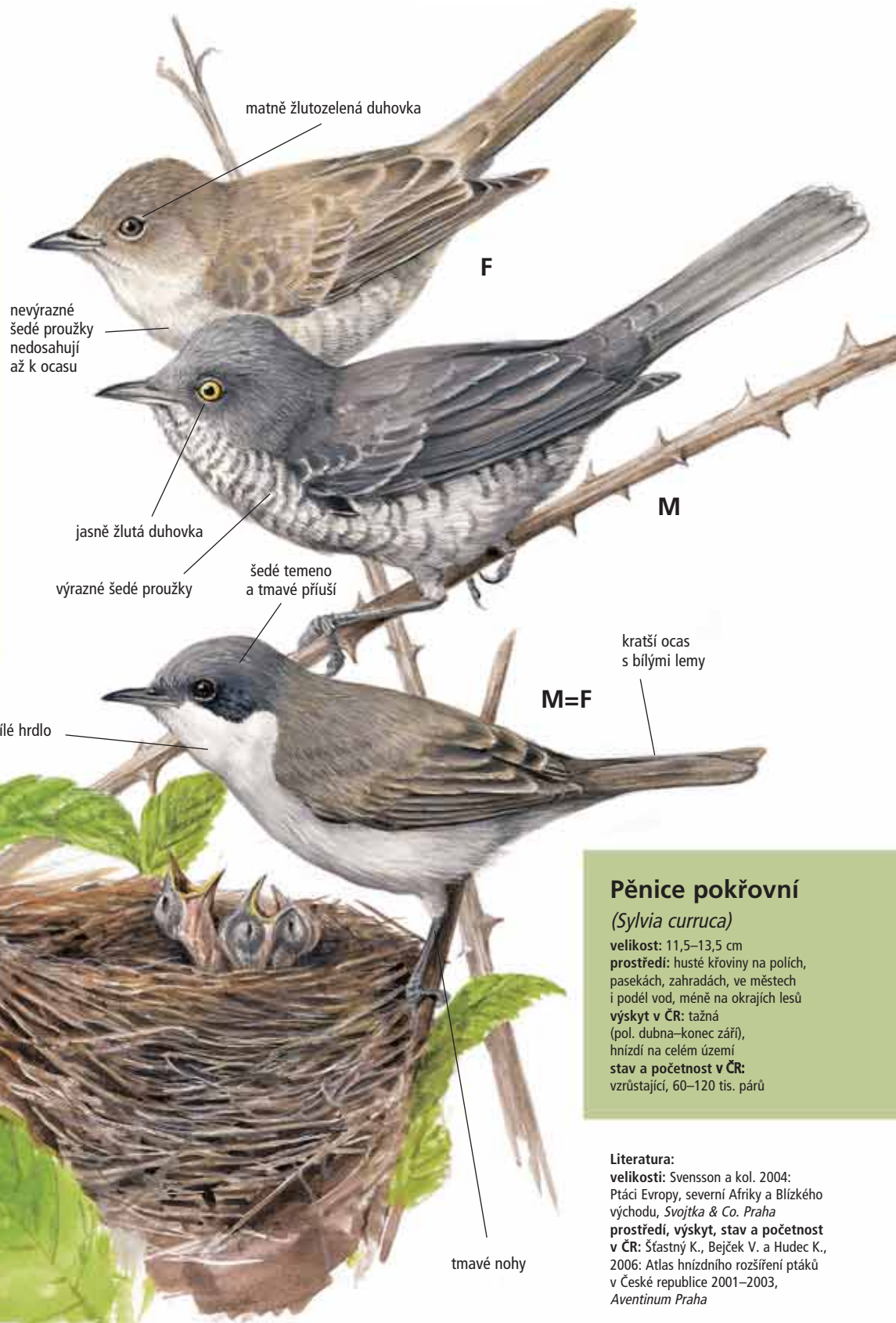
(*Sylvia nisoria*)

velikost: 15,5–17 cm

prostředí: husté křovinaté porosty, často trnité, roztroušené keře na polích či loukách

výskyt v ČR: tažná (konec dubna–začátek září), hnízdí v nížinách a pahorkatinách, vázána na suché a teplé oblasti, jižní a střední Morava, Podkrušnohorské pánve, České středohoří

stav a početnost v ČR: mírně vzrůstající, 3–6 tisíc párů
pozn.: nejvzácnější z našich pěnic, oblíbila si otevřené plochy na vojenských cvičištích (Brdy, Boletice, Doupov), často hnízdí v blízkosti tuhýka obecného

Pěnice pokřovní

(*Sylvia curruca*)

velikost: 11,5–13,5 cm

prostředí: husté křoviny na polích, pasekách, zahradách, ve městech i podél vod, méně na okrajích lesů

výskyt v ČR: tažná (pol. dubna–konec září), hnízdí na celém území

stav a početnost v ČR: vzrůstající, 60–120 tis. párů

Literatura:

velikosti: Svensson a kol. 2004: Ptáci Evropy, severní Afriky a Blízkého východu, Svojtka & Co. Praha
prostředí, výskyt, stav a početnost v ČR: Štátný K., Bejček V. a Hudec K., 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003, Aventinum Praha

foto: foto: V. Vršovský

Ptačí oblast Jizerské hory

Martin PUDIL

Jizerské hory – kdo by neznal nejsevernější české pohoří s rozlehlou náhorní plošinou a rozsáhlým komplexem bučin rostoucím na příkrých severních svazích. Jizerskohorské vrcholy, lesy a rašeliniště jsou již čtyřicet let součástí Chráněné krajinné oblasti Jizerské hory. V roce 2004 se však také staly jednou z ptačích oblastí soustavy Natura 2000, která se dnes rozprostírá na 11 672 ha v centrální části Jizerských hor.

Při procházení ptačí oblastí se, pokud nechcete, nemusíte příliš namáhat. Náhorní plošina, ze které vystupují jednotlivé vrcholy, je poměrně rovinatá. Mimo rašeliniště byly původní lesy přeměněny na smrkové monokultury, které v minulosti vážně poškodily imise a kalamity škůdců. Plošné odlesnění se odrazilo i ve složení ptačích populací. Jedním z druhů, kterému tento vývoj vyhovoval, byl tetřev obecný, a proto jeho početnost prudce narostla. S ním se rozšířily také další druhy otevřených ploch: linduška luční se stala dominantním druhem, hojný byl také bramborníček hnědý. Občas bylo možné zastihnout i křepelku nebo chřástala polního. Naopak všechny lesní druhy prudce ubyly.

Výjimkou byl do té doby málo početný sýc rousný. Ten má na imisních holinách dost potravy a nedostatek hnízdních možností vyřešilo vyvěšení budek. Sýc spolu s tetřevem se také stali předmětem ochrany v ptačí oblasti.

V současnosti smrkové výsadby rychle odrůstají a charakter náhorní plošiny Jizerských hor se opět výrazně mění. Husté mlaziny nevyhovují bramborníčkům, lindušcům ani tetřevům. Při jarních vycházkách tak dnes spíše zaznamenejme pěvušky modré, hýly obecné nebo ořešníky.

Řadu dalších zajímavých druhů můžeme potkat na jizerskohorských rašeliništích. Kromě čečetek zimních nebo bekasin otavních také třeba jeřáby popelavé. Tento majestátní druh se objevil v Jizerských horách kolem roku 2000. Hnízda v kosodřevině byla zatím objevena jen v polské části hor, ale jeřábí se běžně vyskytují i na některých českých rašeliništích. Když jdete ranní mlhou, z nedalekého hřebenu se ozývá „bublání“ tetřevčího toku, nad hlavou vám „zakvorká“ sluka lesní a z rašeliniště „zatroubí“ jeřáb, vůbec nevěříte, že jste ještě ve střední Evropě. Iluze dalekého severu je dokonalá.

Pokud se vám již nelíbí na náhorní plošině, stačí sejít na severní svahy hor a ocitnete se v jednom z nejrozsáhlejších komplexů bučin u nás. Staré porosty na prudkých svazích nabízejí hnízdní příležitosti mnoha druhům ptáků, zejména těm dutinovým. Pravidelně zde může-

me pozorovat lejsky malé a černohlavé, běžný je datel černý a holub doupňák, hojný je i budníček lesní. Četné skály využívají nejen horolezci, ale hnízdí tu i výři a v posledních letech také sokoli. Na prudkých svazích, spadajících dolů z hor, je snadné pozorovat konipasa horského nebo skorce vodního.

Přijďte se o kráse „Jizerek“ přesvědčit na vlastní oči, třeba právě o „Soví noci“, na kterou vás zveme na následující straně. 🦉

Foto: O. Šnytr

NPR Jizerskohorské bučiny nabízí hnízdní příležitosti mnoha doupným druhům.

Černí rytíři hor

Tetřívka obecná obývá kontinentální Evropu a severní Sibiř. Jeho výskyt při jižní a západní hranici areálu však v současnosti nabývá ostrůvkovitěho charakteru. V celé Evropě s výjimkou Švédska jeho početnost od 70. let 20. století klesá. Ve vyšších polohách Jizerských hor se tetřívka v minulosti vyskytoval pravidelně pouze na rašelinistích náhorní plošiny. Později, především v souvislosti s výsadbou smrkových monokultur, se rozšíření tetřívky změnilo. V důsledku dlouhodobé imisní zátěže a následných kalamit hmyzích škůdců došlo na přelomu 70. a 80. let 20. století k masivnímu odlesnění náhorní plošiny. Vznikla tím rozsáhlá nabídka vhodných biotopů a stavy tetřívky se postupně zvyšovaly až do roku 1995, poté začaly opět klesat. Sledováním vývoje místní populace se zabýval znalec hor a především tetřívku Libor Dostál, který získal přesné údaje o tokaništích i o počtech ptáků ve sledované oblasti.

Tetřívky v Jizerských horách najdeme na četných rašelinistích v mělkých depresích náhorní plošiny. Zvyšující se návštěvnost těchto lokalit ale způsobuje, že tetřívkům celoročně vyhovují pouze rozsáhlejší a těžko přístupná rašelinistě, a těch není mnoho. Dále vyhledávají imisní holiny, na kterých však postupně odrůstají smrkové kultury a ty přestávají být pro tetřívky atraktivní. Dnes proto preferují spíše širší volné pásy poblíž komunikací a průseků, které vyhledávají zejména k toku. Mají zde rozhled po okolí i vyhovující potravní nabídku. Jsou tu ale neustále rušení turisty, cyklisty a lesním provozem. Vypadá to, jako by v Jizerských horách již pro tohoto krásného ptáka nebylo místo. Proto byly ve spolupráci se s. p. Lesy ČR vytipovány plochy, na kterých bude lesní hospodaření prováděno s maximálními ohledy na potřeby tetřívky. Nacházejí se mimo dosah turistických cest, kde předpokládáme minimální rušení lidmi. Dnes můžeme v Jizerských horách ještě stále pozorovat tok „černých rytířů“. Jestli se podaří zachovat tuto možnost i v dalších letech, ještě není jisté. Ale my se budeme snažit udělat co nejvíce pro to, aby se to podařilo. | *Martin Pudil*

Rašelinistě Jizerský – biotop tetřívky obecné.

Foto: J.Thelenová

Monitoring sov aneb co nám prozradili sýci

Sýc rousný je typickým obyvatelům jehličnatých lesů tajgy, ale nalezneme ho i daleko jižněji. První doložená zpráva o hnízdění sýce v ČR pochází právě z Jizerských hor od Michela (1890). Dlouho se zdálo, že se u nás vyskytuje jen vzácně, ale od 70. let 20. století výrazně vzrůstá počet jeho pozorování. Částečně je to asi způsobeno zvýšeným zájmem ornitologů o tuto skrytě žijící sovičku, ale zdá se, že se skutečně šíří.

Sýci hnízdí ve stromových dutinách, nejčastěji zhotovených datlem. Většina vzrostlých stromů na náhorní plošině Jizerských hor však zmizela během kalamit v 80. letech a ve zbytcích starých porostů doupné stromy téměř nepotkáme. Od počátku 90. let zde proto probíhá za financování s.p. Lesy ČR vyvěšování budek. Dnes jich je na území ptačí oblasti rozmístěno přes 400. Sýc na imisních holinách budky ochotně obsazuje, neboť nemá moc jiných příležitostí k zahnízdění. Právě to nám umožňuje dozvědět se více o hnízdní biologii těchto tajemných nočních obyvatel hor.

Další údaje získáváme z vývržků mláďat a nestrávené kořisti. Z drobných kostí, případně perí, zjišťujeme složení potravy jizerskohorských sýců. Jejich hlavní kořistí je zde hraboš mokradní, jeden ze škůdců na sazeničkách stromů. Sýc, jako jejich významný predátor, tedy hraje důležitou roli v biologické ochraně lesa.

Jednoho dne se v Jizerských horách snad opět dočkáme hlubokých lesů plných starých stromů s dutinami a budky už nebudou potřeba. Kdo někdy zkusil hledat přirozená hnízda těchto lesních soviček, tuší, jak je to obtížné. Máme však v záloze ještě další metodu monitoringu. V době toku, který probíhá v závislosti na počasí od konce února do konce dubna, je nejsnadnější spočítat samce připravené založit rodinu, kteří se ozývají zvukným houkáním „pu – po – po – po – po“. Za předjarních večerů při bezvětří a beze srážek tedy obouváme běžky či sněžnice a vyrazíme do potměných hor poslouchat sýce a další hlasy noci. | *Jitka Thelenová*

Pozvánka na „Soví noc“

Členové Severočeské pobočky ČSO uspořádali loni akci s názvem „Seznámení s ptačí oblastí“. V osadě Jizerka se sešlo překvapivě hodně zájemců o pozorování ptáků. Na večerní vycházce jsme zaslechli bekasínu, nad hlavou nám prolétla sluka a podařilo se vyprovokovat i sýce. Ráno budíček ještě za tmy a vycházka za tetřívky. Ty bohužel nikdo neviděl, ačkoliv „bublání“ i „pšoukání“ jsme slyšeli zřetelně. Děti, které nechtěly vstávat tak brzy, se mezitím naučily stavět hnízda, schovávat snůšky a jiné praktické věci pro ptáčky. Letošní akce bude zaměřena na noční obyvatele Jizerských hor. | *Martin Pudil*

Všichni jste srdečně zváni na „Soví noc“, která se uskuteční 13.–14. 4. v osadě Jizerka a okolí.

Informace na:
www.jizerskehory.ochranaprirody.cz
Přihlášky na adrese
jitka.thelenova@nature.cz

či na telefonech
482 428 984, 485 246 150
nebo 732 716 726.

Foto: J. Thelenová

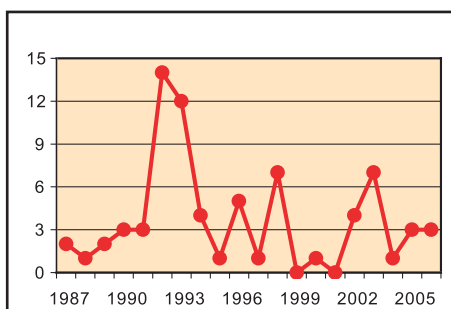
Budníček zelený opět v Krkonoších

Rovněž uplynulý rok potvrdil, že Krkonoše již 20 let patří mezi pravidelná hnízdiště budníčka zeleného (*Phylloscopus trochiloides*) ve střední Evropě. Tento druh, s centrem areálu rozšíření v západní Sibiři, se zhruba před sto lety rozšířil směrem na západ a v současnosti hnízdí podél východního a jihovýchodního okraje Baltského moře. Patrně v závislosti na jeho zdejší početnosti se pak větší či menší počet ptáků objevuje i ve středu Evropy. U nás preferuje horské oblasti, takže byl v hnízdním období zastížen už na Šumavě, v Krušných a Orlických horách, na Králickém Sněžníku, v Jeseníkách či Beskydech. První pozorování z Krkonoš pocházejí patrně již z konce 70. let minulého století, pravidelný výskyt je však datován od roku 1987. Od té doby tu byl zjištěn téměř každoročně – nejvíce 14 zpívajících samců (viz graf). Dvakrát bylo prokázáno i jeho hnízdění – nejprve pozorováním čerstvě vyvedených mláďat (1992), podruhé přímo nálezem hnízda (1998). Nejlepšími krkonošskými lokalitami jsou Důl Bílého Labe a Mumlavský důl, nejvhodnějším obdobím pro jejich návštěvu druhá polovina června. Uslýšíte-li tam na břehu hučícího horského potoka zpěv připomínající strážlíka nebo pěvušku modrou, zbystřete pozornost a koukejte na špičky okolních smrků. Vaše šance pozorovat vzácný druh budníčka je v takovém případě relativně vysoká! | Jiří Flousek

Foto: J. Flousek

Na první pohled připomíná budníček zelený svého mnohem běžnějšího příbuzného, budníčka menšího. Má však výraznější nadoční proužek a pásku v křídle.

Počet zpívajících samců budníčka zeleného v Krkonoších v letech 1987–2006.

Divoká prasata ohrožují krušnohorské tetřívky

foto: V. Tejrovský

Rašeliniště pod Macechou, biotop tetřívků.

V Krušných horách jsou v současné době vyhlášeny dvě ptačí oblasti, Východní Krušné hory a Novodomské rašeliniště – Kovářská. Předmětem ochrany je tu tetřívek obecný, v poslední jmenované oblasti i žluna šedá. Významným úkolem v těchto oblastech je zajištění monitoringu ptačích druhů, a tak tu každoročně probíhá sčítání tetřívků. V roce 2005 byla dále sčítána populace chrástala polního a o rok později i stavy sýce rousného a kulíška nejmenšího. Jedním z problémů, o kterém se při vyhlášení ptačích oblastí ani příliš neuvažovalo, je výskyt prasete divokého, které bylo v minulosti v oblasti náhorní plošiny v Krušných horách poměrně málo početné. Pouze

V Krušných horách jsou v současné době vyhlášeny dvě ptačí oblasti, Východní Krušné hory a Novodomské rašeliniště – Kovářská. Předmětem ochrany je tu tetřívek obecný, v poslední jmenované oblasti i žluna šedá.

Významným úkolem v těchto oblastech je zajištění monitoringu ptačích druhů, a tak tu každoročně probíhá sčítání tetřívků. V roce 2005 byla dále sčítána populace chrástala polního a o rok později i stavy sýce rousného a kulíška nejmenšího.

Jedním z problémů, o kterém se při vyhlášení ptačích oblastí ani příliš neuvažovalo, je výskyt prasete divokého, které bylo v minulosti v oblasti náhorní plošiny v Krušných horách poměrně málo početné. Pouze

A tak je vítaným krokem snaha Krajského úřadu Ústeckého kraje vyhlásit v překryvu ptačích oblastí oblast chovu tetřívka obecného v souladu se zákonem o myslivosti. Její vyhlášení umožní celoroční odlov prasat a rovněž podpoří tlumení stavů lišky obecné, která také ztěžuje ochranu tetřívků. | Vít Tejrovský

Foto: P. Bauer

Sokol stěhovavý zpátky v Labských pískovcích

Sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) je jedním ze čtyř druhů, pro které byla Ptačí oblast Labské pískovce cíleně vyhlášena. Území patřilo odjakživa

Foto: P. Bauer

Mláďe sokola z Dolního Žlebu, 19. 5. 2005

do sokolího království, vysoké věže a rozsáhlé skalní stěny pro něj představují ideální hnízdiště. Tak tomu bylo až do padesátých let dvacátého století. Poté nastal v celé střední Evropě prudký pokles stavů, který skončil takřka úplným vymizením sokolů. Důvodů bylo několik – rušení na hnízdištích, odstřel, vybírání mláďat sokolníků, ale nejvýznamnější příčinou byly problémy s rozmnožováním vyvolané masovým používáním DDT v zemědělství. Jeho derivát, označovaný jako DDE, se hromadil v tělech ptáků a způsoboval poruchy při tvorbě vaječných skořápek. Samice potom taková vejce doslova rozsedla. Není to poprvé a bohužel ani naposledy, kdy člověk svou lehkomyšlností a přezíravostí zavinil vyhynutí celé populace nějakého druhu, je to ale jeden z mála případů, který je přesně zdokumentován. Naštěstí se DDT přestalo v zemědělství používat, takže bylo možno uvažovat o umělém odchovu a vypouštění. Díky němu se podařilo posílit zbytkové evropské sokolí populace a urychlit přirozené znovuosídlení původního areálu.

Pro naši oblast byl klíčový program znovuvrácení sokola do sousedního Saského Švýcarska, při kterém ptáci osídlili i českou stranu tohoto pískovcového území. V letech 1989–1996 bylo vypuštěno celkem 77 ptáků. První zahníždění bylo zaznamenáno na saské straně v roce 1992, na české v roce 1996. Vypuštění ptáci a vyvedená mláďata dali základ dnes nejsilnější hnízdní populaci sokola ve střední Evropě (pro českou i německou část pískovců více než 20 párů). Díky úspěšným hnízděním některá mláďata opouštějí naše území a přirozeně osídlují další oblasti. Loňský rok 2006 byl pro Labské pískovce opravdu výjimečným, neboť tu zahníždilo celkem 9 párů a bylo vyvedeno rekordních 19 mláďat!

Návrat sokola je jedním z mála opodstatněných reintrodukčních programů. Jeho úspěch se dostavil proto, že ptáci byli vypuštěni do nezměněného, pro ně vhodného prostředí, až po odstranění důvodu jejich předchozího vyhynutí (klíčový předpoklad, který nebývá u řady jiných vypouštěcích programů splněn). Nicméně dnešní stav sokolí populace je natolik uspokojivý, že Poradní sbor pro záchranu sokola stěhovavého a raroa velkého další reintrodukce na našem území nedoporučuje.

Pavel Benda

Křídelní stěny u Hřenska jsou typickým a pravidelně obsazovaným hnízdištěm sokolů.

Jak vybrat dalekohled?

foto: T. Bělka

K dalekohledu lze pořídit i klonání pružný popruh. Oproti tradičnímu nošení okolo krku popruhu neřežou a dalekohled neplandá, přestože při zvedání k očím je zcela volný. Velmi pohodlné je použití klobánu při jízdě na kole nebo na běžkách.

Dalekohled, ta kouzelná věc, se kterou vidíme všechno větší a bližší, je základním „výrobním prostředkem“ ornitologa. Jeho výběru je proto potřeba věnovat patřičnou pozornost. V tomto článku, jehož plnou verzi včetně odkazů najdete na stránkách ČSO, se pokusíme rozebrat základní kritéria výběru.

Účel | Vlastnímu výběru by měla předcházet úvaha, k čemu má dalekohled sloužit. Na dlouhé horské túry se hodí menší a lehký dalekohled, v hustém lese oceníte široké zorné pole, ale není třeba velké zvětšení. To je vhodné pro prohlížení velkých vodních ploch nebo vzdálených dravců. Chcete-li pozorovat i motýly a vážky, je důležitá nejmenší zaostřovací vzdálenost. Pro pozorování za šera je zase rozhodující světelnost.

Konstrukce | Základní rozdíl mezi těmi nejlevnějšími a kvalitnějšími dalekohledy je v materiálu použitém na výrobu čoček. Plasty, ze kterých jsou vyrobeny čočky nejlevnějších dalekohledů, relativně rychle stárnou, po několika letech je obraz zcela nekvalitní, jakoby za šedým závojem. Jedinou výhodou plastových dalekohledů je kromě ceny jejich nízká váha.

Kromě optických vlastností záleží i na řadě dalších konstrukčních prvků. Je-li dalekohled naplněn inertním plynem, nebude se do něj prášit a nebude se uvnitř mlžit. Vodotěsné tělo oceníte, až vám v rákosí uklouzne noha a neplánovaně se vykoupete. Vnitřní ostření (tj. žádné pohyblivé části kromě ostřicích koleček) usnadňuje údržbu a zvyšuje trvanlivost. Kvalitní povrchová úprava neklouže ani v rukavicích a chrání dalekohled před poškozením, až vám omylem vyloupne z ruky.

Ohledně tvaru nelze dát jednoznačné doporučení. Dalekohled musí především perfektně padnout do ruky a musí se dát pohodlně (jedním prstem) ostřit, i pokud máme lokty přitisknuté ke hruď (tak zvýšíte stabilitu při pozorování).

Většina firem vyrábí dnes dalekohledy s gumovými ohrnovacími nebo plastovými vysouvacími očníci. Díváte-li se bez brýlí, jsou očníce vysunuté, s brýlemi naopak očníce zasuňte nebo ohrňte a čočky dalekohledu přikládejte k brýlím. Pokud nosíte brýle, je třeba tuto manipulaci při nákupu také vyzkoušet a přesvědčit se, že dalekohled vám a vašim brýlím skutečně vyhovuje. Také vzdálenost okulárů musí jít nastavit tak, abyste při pozorování oběma očima viděli celistvý kruhový obraz bez černých polí a překryvů na bocích.

Tento článek je výtažkem doporučení publikovaných na stránkách www.birdlife.cz/ptacisvet.html.

Přečtení plné verze s řadou technických detailů všem zájemcům o koupi dalekohledu vřele doporučujeme. | redakce

Optika | K označení dalekohledů se používá kombinace dvou čísel, např. 8×42, 10×50. První číslo udává zvětšení, pro ornitologické použití se hodí 7× až 10×. Více zvětšující dalekohled není ale vždy lepší. Dalekohledy zvětšující 7× a 8× mohou být menší a lehčí, je tedy snazší je udržet v klidu, takže subjektivní pocit z pozorování může být lepší než u většího zvětšení. Dalekohledy s proměnným zvětšením (se zoomem) nelze doporučit, protože mají vždy výrazně menší zorné pole a horší kvalitu obrazu.

foto: Z. Vermouzek

Pozor! Jasně zbarvené povrchové vrstvy mohou ptáky plašit!

Druhé číslo v označení dalekohledu udává průměr objektivu (vnější čočky) v mm. Zjednodušeně se dá říci, že čím je průměr objektivu větší, tím více dalekohled pojme světla a tím lépe bychom s ním měli vidět. Větší čočky ale znamenají také větší hmotnost, tedy i namáhavější pozorování.

Písmeny WA nebo WIDE ANGLE bývají označeny dalekohledy, které by měly mít širší zorné pole, než je obvyklé. Je to ale subjektivní hodnocení a šířku zorného pole je lepší porovnat podle technických parametrů.

Co zvolit? | Téměř bez výjimky platí, že dražší výrobek od renomované firmy bude kvalitnější než výrobek levnější. Za vedoucí trojici jsou obecně považovány firmy Leica, Swarovski a Zeiss, jejichž triedry jsou špičkové, ovšem za cenu několika desítek tisíc. Velmi vhodným kompromisem je nová řada přerovské Meopty, která se za zhruba 20 tisíc blíží tomu nejlepšímu na světových trzích.

foto: Z. Vermouzek

Potřebujeme-li v terénu lupu, stačí dalekohled otočit a dívat se z opačné strany.

V cenové kategorii kolem 10 tisíc a níže je nabídka velmi široká. Čím méně chcete do dalekohledu investovat, tím důkladněji byste měli vybírat. Použitelný dalekohled lze pořídit i v levnějších řadách, některé nedostatky se ale mohou projevit až po čase.

Při výběru dalekohledu nespěchejte, zvažte účel, zvolte cenovou kategorii a pečlivě vybírejte. Slušný prodejce by vám měl umožnit vyzkoušení dalekohledu za denního světla před obchodem. Vhodné je nákup konzultovat i s kolegy a známými, nebo ještě lépe zvolený model vyzkoušet přímo v terénu. K tomu jsou ideální příležitosti exkurze a jiné akce pořádané ČSO.

Ať vám vybraný dalekohled slouží ke spokojenosti co nejdéle! ☞

Zdeněk Vermouzek a Tomáš Bělka

Na sklonku loňského roku nás opustil zakladatel české etologie, náš přední zoolog a dlouholetý předseda ČSO, profesor Zdeněk Veselovský. O tak pestré osobnosti by se dala napsat celá kniha, my vám ale přinášíme alespoň několik vzpomínek jeho blízkých přátel. ▮

■ Není to tak dávno, co jsem psal Zdeňkovi zdravici k narozeninám. Tehdy jsem měl v živé paměti společnou cestu po Africe, kde nás nádherné zážitky často svedly k meditacím o životě. Zdeněk byl pln aktivity a svým zájmem o vše kolem a vtipnými komentáři bavil celou skupinu. Proto jsem tenkrát psal, že se na něj vůbec nehodí zaběhaná forma přání pětasedmdesátníků. Neustále přednášel na univerzitách, psal, vedl exkurze po zoologických zahradách a dokončil svou druhou vysokoškolskou učebnici. Až pak uprostřed všech těch aktivit a plá-

foto archiv autora
Za mladých let, mezi W. Černým a autorem

nování další cesty do Afriky přišel nečekaný obrat, kdy ho zradilo nemocné srdce, tentokrát bohužel nenávratně.

Na Zdeňka se mi nevzpomíná snadno. Patřím vlastně k jeho generaci, prožili jsme spolu pěknou řadu let ve vedlejších pracovnách pod vedením W. Černého. Jako pamětník mohu říci, že

Zdeněk se k zoologii dostal (jako mnozí z nás) přes prvotní zájem o ptáky. Pokud vím, nikdo z jejich jaroměřské rodiny přírodovědecké sklony neměl, a tak začínal pozorovat ptactvo jako samouk s pomocí tehdejších nepočetných ornitologických publikací a členů Československé ornitologické společnosti, zejména dr. Obhlídala. Tak se stalo, že na studia do Prahy přišel v roce 1947 už jako zasvěcený zoolog a brzy se stal uznávaným členem kroužku zoologů, kteří vytvářeli dobrou tradici pražské poválečné zoologie. Zdeněk vyrostl v charismatickou osobnost, našeho předního zoologa a díky své popularizační činnosti se stal nejznámějším biologem u nás a uznávaným specialistou i v zahraničí. Prožil život bohatý a úspěšný ve všech směrech, zásadně ovlivnil vývoj naší zoologie a zejména přiblížil veřejnosti poznání zvířat i význam ochrany přírody. Na tyto zásluhy, ale i na jeho neokázalý, inspirující a přátelský pobyt mezi námi nikdy nezapomenu.

Vladimír Hanák,

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy

Za profesorem Zdeňkem Veselovským

■ S panem profesorem jsme se začali potkávat po sametové revoluci na přednáškách etologie na Přírodovědecké fakultě. Stával v čele posluchárny a s pravačkou zastrčenou za klopu saka a pohledem zaměřeným ke vzdálenému horizontu přecházel od etologických témat ke vzpomínkám na práci v zoo. Zpočátku jsme nemohli přivyknout řečnickému stylu, kdy řada vět zůstávala nedopovězena. Později se přidaly nezapomenutelné čaje „o páté“ v jeho bytě. Probírali jsme všechno – zoologické zahrady, ornitologii, filmy o přírodě, práci v terénu i kolegy. A samozřejmě jsme vyráželi spolu ven, a nejen za ptáky. Třeba také za

foto: P. Brandl

jelenci do Brd – hledali jsme je v hrozném lijáku – nebo na sněženky k Labi. A vždy i s jezevčíci Žoly. V komunikaci s ní projevoval pan profesor svérázný humor – povel „Přines srnečka!“ ji pobízel u Veltrus proti daňkům v paroží. Mnohdy jsme nechtěli věřit, co vše v terénu viděl. Pravidelně nás však o svých pozorovacích schopnostech přesvědčoval. Při obchůzce Velkého Tisého zvedl neozbrojený zrak: „Nejsou to černí čápi?“ I s dalekohledem byl problém skupinu čápů najít, v takové byly výšce. Anebo výskyt sýčků v Holečkově ulici v Praze – dokud jsem neviděl otisk malé sovy, která narazila do okna v profesorově bytu, nevěřil jsem, že je to možné. Když vedl diplomové práce, musel student projevovat samostatnost. Kdo měl o své práci jasnou představu, však získal volnost a podporu. Nesmírně jsme dráždili páně profesorův cit pro český jazyk počestnými anglickými termíny. Nazýval je „makaronštinou“ a nelenil, aby nás zkulivoval. Někdy vymýšlel české ekvivalenty snad jen pro radost ze hry se slovy – třepot křídel zvaný v anglické literatuře „wing shivering“, překlítil výstižně na „třesenici“. Vždy byl radši, když jsme potvrdili známou etologickou pravdu, než když jsme dosavadní poznatky stavěli na hlavu. Rádi vzpomínáme i na společné návštěvy zoologických zahrad. Osobnost pana profesora byla všude známá a otevírala dveře tam, kam bychom se jinak nedostali. Přitom byl dosti neukázněným návštěvníkem – vstup mimo cestičky nebyl problém, občas se odehrálo i krmení zvířat, aby nám je mohl lépe demonstrovat. V zoo se zkrátka cítil stále ve svém teritoriu.

Pavel Brandl a Jaroslav Šimek, Zoo Praha

■ Přidat vzpomínku na pana profesora, kterou by všichni neznali, je u člověka, kterého každý poznal třeba jen po hlase, úkol nesplnitelný. Pan profesor jezdil přednášet na Biologickou fakultu do Českých Budějovic a cestou sledoval osvědčené lokality. „V Sedlci jsou kolpíci pěkně u silnice a je dobré světlo, všeho nechte a přijďte“, „Na Vrbeňáčích jsou už zrzohlávky“, „už jsem viděl housata“. Jezdili jsme s ním nejen na ptáky, ale i na exkurze do evropských zoologických zahrad. Jeho komentáře ke zvířatům byly nepopsatelně zajímavé a vždy prošípané povedenými historkami. Byl to člověk plný překvapení. Na jedné takové výpravě se večer ukázalo, jak umí zpívat pěkným a znělým hlasem. Vytáhl nás na božský oběd v luxusní restauraci, když byla ve Walsrode chřestová sezóna, načež odmítl přespat ve vydýchaném autobusu a klidně se (ač v úctyhodném věku) vyspal venku pod širákem jako pravý skaut. Všichni vzpomínáme jeho zoologické mistrovství a zapomínáme, jak měl rád klasickou hudbu, jaké měl hluboké znalosti o literatuře, poezii, historii, výtvarném umění. K nejhezčím vzpomínkám patří naše výpravy do rezervace Velký a Malý Tisý. „Za Šatlavama je spousta hub, přijďte honem, všechny posbíráme a uděláme si míchanici“.

Foto: J. Šebestian

Pan profesor měl na houby nos a žádná se mu neschovala. Stanice Velký Tisý.

Máme schovanou fotografii, jak stojí před stanicí a místo hlavy má velehrb, který drží v ústech. Uměl si dělat psinu i ze sebe. A nejraději měl na Tisém husy, jejich klíny na obloze, noční volání, inteligenci a eleganci. Jejich úbytek na písčínách proti stanici ho trápil a zneklidňoval.

Ti, které milujeme, nás nikdy neopustí. Dokud budeme my. Za pár dní jedeme na Tisý. Husy tam rozhodně někde budou. A kdo vi...

Štěpánka a Jiří Šebestianovi, Biologická fakulta Jihočeské univerzity v ČB

Ostrovní bašta mandelíků odolává

Je smutnou skutečností, že mandelík hajní (*Coracias garrulus*) u nás již více než 15 let nehnízdí. V podobné situaci se ocitly i další evropské země.

Mandelíků v Evropě ubývá už více než sto let. Postupně opustili Skandinávii a sever západní Evropy a jejich areál stále ustupuje k jihovýchodu. V 50. letech minulého století a následně v období 1970–90 již nešlo o ústup, to byl doslova úprk! Pokles v rozmezí 20–50 % nastal ve všech zemích včetně Španělska, Ukrajiny a Bulharska, tradičních bašt mandelíků. Stablní populace jsou dnes ve Francii, Itálii a Rumunsku. A hnízdní populace u našich sousedů? Polsko 100–150 párů, Slovensko 10–40 p., Maďarsko 400–700 p., Rakousko 8 p. (přitom ještě v roce 1950 až 500 p.!).

Příčiny jsou hlubší než často zmiňovaný nedostatek hnízdních příležitostí, ale jejich popis přesahuje možnosti tohoto příspěvku. Pokud je dostatek potravy ve vhodném prostředí, hnízdní dutina se vždy najde – v lidských stavbách, vyhrabaná v šikmé stěně po vzoru ledňáček nebo třeba staré stračí hnízdo, pokud má ještě „stříšku“, jak zmiňuje klasik české ornitologie Karel Kněžourek. Mandelík ale rád obsadí i vhodně umístěnou budku.

Mezi to málo zemí, které ještě hostí početnou populaci mandelíků, se řadí Kypr. Pozoruhodný není jen fakt, že na ostrově osmkrát menším, než je rozloha České republiky, hnízdí 1500–2000 párů. Zajímavé jsou i okolnosti hnízdění, jak se dozvíte z příspěvku Michaela Miltiadou, koordinátora výzkumných projektů partnerské organizace BirdLife Cyprus, který přijal nabídku exkluzivně publikovat v Ptačím světě.

Lukáš Viktora

Kyperští mandelíci hajní si hloubí hnízdní nory v březích řek.

Procházíte-li se v červnu kyperskou krajinou, často zahlédnete na keři při okraji pole ptáka, který vypadá jako osamělá vrána – to je obvyklý obrázek lovcího mandelíka hajního! Jeho silueta totiž připomíná vránu a zářivě modré peří rozeznáte jen při pohledu zblízka. A to je pak podívaná, obzvláště když vyplašíte hejno více než 15 ptáků v hnízdní kolonii někde ve vyschlém korytu řeky.

Mandelíci na Kypr přilétají z afrického zimoviště v dubnu a odlétají v září. Po přiletu posedávají malá hejna na telefonních drátech a keřích rohovníku podél pobřeží, než se vydají na hnízdiště ve vnitrozemí. Přestože je od roku 1974 chráněný zákonem, bývali někteří mandelíci stílelni při jarním lovu na hrdličky divoké. Od roku 1994 je naštěstí lov zastaven a ptáci tu nerušeně a úspěšně hnízdí.

Početnost hnízdní populace na Kypru meziročně kolísá v závislosti na počasí – deštivé jaro pozdrží návrat a vede k úbytku hnízdících párů. Mandelíci tu však nehnízdí ve stromových dutinách, ale v norách, které vyhrabávají ve vysokých březích potoků, prolétajících se ostrovem, nebo v jílových stěnách. Někdy se usídlí i v kamenolomech a velmi vzácně dokonce ve zdech opuštěných domů. Většina hnízd je umístěna nejméně ve výšce 2 m. Potřeba vysokých břehů či strání omezuje rozšíření mandelíků na ostrově a nutí je hnízdit jednotlivě. V oblastech, kde mají dostatek vhodných příležitostí, však vytvářejí kolonie 3–8 párů. Jediný hnízdní predátor,

se kterým se musejí potýkat, je kavka obecná, která jim krade vejce, zvláště pokud jsou kolonie obou druhů v těsné blízkosti.

Mandelíci obývají otevřenou krajinu, kde loví především velký hmyz. Tato kořist je hojná v nízkých porostech trnitých polokeřů a poléhavých keřů, které tvoří společenstva tzv. kyperské frigany. Nově zakládaná pole ale rozdělila většinu porostů na malé ostrůvky, což nutí ptáky létat za potravou na stále delší vzdálenosti od hnízdiště. Musí totiž nalézt nejen přiměřeně rozsáhlý porost frigany, ale také vhodný strom (nebo alespoň telefonní drát či plot), ze kterého mohou na kořist číhat.

Zatím se mandelíkům na Kypru daří dobře, vezmemeli ale v úvahu intenzifikaci zemědělství a pokračující osídlování krajiny, mohou brzy čelit ztrátě životního prostředí jako mnoho jiných stepních druhů v Evropě. Kyperská partnerská organizace BirdLife International zamýšlí prosadit větší ohleduplnost zemědělství k ptákům a zasadit se o vyhlášení klíčových oblastí na ostrově za zvláště chráněná území.

Michael Miltiadou, přeložila Klára Hofštetrová

Foto: M. Vavřík

Pro správnou identifikaci je třeba zaznamenat barvu a kód límce.

Odkud k nám létají labutě zpěvné?

Hnízdiště labutí zpěvných (*Cygnus cygnus*) máme spojena s dálkami severu. V minulosti však tento druh obýval mnohem větší území, odkud jej člověk vytlačil intenzivním lovem. Dnes labutě dobývají tato území zpět. Vždyť nejbližší hnízdiště leží již 120 km od našich hranic v Polsku. Tato izolovaná populace vznikla v roce 1983 a dnes cítá přibližně patnáct hnízdních párů. Na našem území se za posledních 30 let podařilo okroužkovat osm zimujících labutí, nicméně k odhalení jejich hnízdišť tato snaha nevedla. Labuť zpěvná tak zůstávala poněkud tajemným zimním hostem. Nové údaje však nedávno přineslo značení pomocí barevných krčních límců. První labuť (samec, límeček 6R57) byla odečtena v Karlových Varech v dubnu 2004. Žlutý límeček dostal na hnízdišti ve východním Německu, vzdáleném asi 200 km, a na řece Ohři se zdržuje již třetí rok. V roce 2006 pak upoutala pozornost našich ornitologů samice, označená v zimě v severním Německu límcem 7R42. Tato labuť se pak během čtrnácti jarních dnů přesunula na střední Moravu. Opakované odečty ukázaly, že si sice během jara odskočila na zaplavenou jižní Moravu, ale později se vrátila zpět na střední Moravu, kde byla opakovaně pozorována. Konečně v letošní zimě se na Olomoucku objevil samec s krčním límcem 3R07, který pochází ze zmíněného polského hnízdiště. Je zajímavé, že mu společnost dělala nám již známá samice 7R42. Barevné značení tak částečně odhalilo původ u nás zimujících labutí a ukázalo, že i na našem území celoročně žijí jedinci tohoto krásného druhu. Navíc rostoucí hnízdní populace v sousedních státech dávají do budoucna naději, že setkání s nimi budou stále častější, a to snad nejen v zimě. | Petr Klvaňa

Papuchalk severní (*Fratercula arctica*)

Na norský ostrov Runde jsem odjížděl s jednoznačným cílem. Poznat život a chování těchto vtipných a zajímavých ptačích postavíček a pokusit se zachytit jejich každodenní útrapy na fotografiích.

Papuchalk je pták fotografům nakloněný, v blízkosti skal s dutinami často pózuje, někdy s rybičkami, někdy bez. Největší výzvou však pro mě bylo fotografování papuchalků v letu při návratu na hnízdo. Papuchalk je obstojný letec, ovšem obrovské problémy mu dělá přistávání, byl jsem svědkem nehod, kdy se krkolomně zřítil v blízkosti svého domova.

Nejlepší podmínky pro fotografování byly hned prvního večera, kdy nalétávali z moře proti zapadajícímu slunci, často se zobákem plným potravy.

Jednoho odpoledne jsme se vydali lodí na moře do míst, kde papuchalk loví. V přítomnosti dalších ptáků se cachtali, stále se opakovaně potápěli, vzlétali a přistávali.

Ostrov Runde je královstvím arktických ptáků a určitě stojí za návštěvu. Papuchalkům zde navíc dělají společnost chaluhy, racci, terejové, alky, alkouni a mnoho dalších, pro suchozemce exotických, druhů.

www.naturephoto.cz

Při svých cestách za fotografováním zvířat používám techniku Canon a preferuji lehké objektivy, v současnosti Canon EOS 20D, Canon 400/5,6 L USM a Canon 200/2,8 L USM.

Opravdu letošní zima zmátla ptáky?

Teploměr za oknem ukazuje příjemných 13 °C a slunečné nedělní odpoledne zve k rodinné procházce. V parku mezi rozkvetlými zlatými dešti intenzivně „pumpují“ koňadry, popiskují brhlíci a naplno zpívá několik kosů. Občas zavolá žluna nebo zabubnuje strakapoud. Prostě jarní idyla se vším všudy. Jediné, co nějak nesedí, je datum v kalendáři – je totiž 14. ledna... Jaká vlastně byla z pohledu ornitologů a ptáků zima 2006/2007?

Už v průběhu extrémně teplého listopadu jsme byli my ornitologové často dotazováni médii, hnanými katastrofickými zprávami o globálním oteplování, jaký vliv má teplé počasí na tažné ptáky. Pochopitelně s očekáváním co nejsenzačnější odpovědi. Pravda je, že řadě z nás se poštěstilo pozorovat druhy v zimě běžně nevidané. Uvedme některé příklady.

V posledních letech se stává pravidlem zimování několika čápů bílých, i když většinou neúspěšně. I letos byli čápi ojediněle pozorováni. Například jedinec v Blatné v jižních Čechách přitom zimu bez problémů přečkal. Vodní ptáci pochopitelně pozitivně reagovali na nezamrzlé vodní plochy. Volavky bílé byly pozorovány po celém území ČR, v jižních Čechách i ve vyšších počtech, nebývale mnoho bylo i volavek popelavých. Husy velké se u nás zdržovaly po celou zimu. Ve větších počtech se objevily již počátkem roku na jižní Moravě, na Českokubějovicku pak v polovině ledna. Naopak stavy severských husí (husa běločelá a polní) na jižní Moravě byly velice nízké a ve větším množství se objevily až počátkem února.

Zimu tu trávilo i několik běžně nezimujících druhů bahňáků – čejky chocholaté (na Vavříneckém rybníku u Kutné Hory až 9 ex. počátkem ledna), kolihy velké (3 ex. na rybníku Vrkoč na jižní Moravě); bekasiny otavní a slucky malé se vyskytly hned na několika místech.

Na jižní Moravě opět zimovali holubi doupňáci;

Foto: T. Bělka

Foto: T. Bělka

Kosí černí se letos v zimě pokusili o hnízdění v Praze i Ostravě.

lednové pozorování na hnízdišti bylo zaznamenáno i na Náchodsku. Překvapivý je výskyt velkého hejna hrivnáčů (až 300 ex.) o Vánocích v Praze.

Zimní pozorování skřivanů jsou každoroční záležitostí a jinak tomu bylo i letos. Nezamrzlých vypuštěných rybníků využívala hejtna konipasů bílých (až 22 ex. 12. ledna na Bohdanečském rybníku u Pardubic, 19 ex. 16. ledna na Kutnohorsku). Také rehků domácích bylo hlášeno více než v minulých zimách. Na Pálavě prozpěvovalo několik drozdů zpěvných a ve vyšších počtech byli zjištěni i brávníci (až 150 ex. na Třeboňsku). Naopak pouze lokálně a v nízkých počtech byli po dvou invazních zimách zaznamenáni severští brkoslavi. Pěnice černohlavé byly, kromě tradičního zimoviště v Lednici, zjištěny i na Kutnohorsku a 2–3 jedinci zimovali přímo „pod svícem“ v arboretu Kroužkovacích stanic v Praze-Hostivaři. Naprosto ojedinělou záležitostí je zimní hnízdění městských kosů černých a kachen divokých. Kosí hnízdo s vejci bylo nalezeno v prosinci na balkóně panelového domu v Ostravě a ve dvou případech také v hlavním městě. První hnízdění proběhlo v Praze-Ruzyni, kde byla po vichřici 18. ledna nalezena tři vypadlá mláďata, čtvrté bylo dospělými vyváděno při sněhové kalamitě 24. ledna. Další vyvedené mládě ze sídliště na Proseku bylo přineseno do záchranné stanice v Jinonicích o den

později. Kachny vyvedly mláďata ve Vrchlabí, v Praze (2 případy), na Otavě ve Strakoniciích a v Sudoměři u Písku. V případě březňáček se ale nabízí otázka, do jaké míry může být toto chování způsobeno genetickou „kontaminací“, způsobenou vypouštěnými jedinci.

Můžeme tvrdit, že tažní ptáci přestávají táhnout a že se příroda „zbláznila“?

Přestože novináři by jistě takovou zprávu uvítali, naše odpověď je pravděpodobně zklame. Porovnáme-li letošní zimní pozorování s údaji v našich zásadních ornitologických kompendiích (zejména Fauna a Zimní atlas) a s další literaturou, zjistíme, že se nic zlomového nestalo. V posledních 50 letech najdeme v různých zimách mnoho podobných pozorování.

Jedinými „pravými“ trans-saharskými migranťy, kteří u nás zůstali, jsou zmínění čápi. Pouze ti také prokazatelně jeví tendenci k zimování blíže hnízdišti, jak je patrné ze stále se zvyšujících počtů čápů, zimujících v jižním Turecku a Izraeli v posledních 20 letech. V ostatních případech (snad s výjimkou pěnice černohlavé, u které je ale migrace složitější záležitostí) jde

Foto: J. Flousek, 10. XII. 2006

Opožděná káčata | „Tento způsob zimy zdá se mi poněkud podivným“, mohla by znít parafráze známé Vancurovy věty při hodnocení průběhu letošní zimy. A věta platí nejen pro počasí. Jeden z mnoha párů kachen divokých, které přezimují na vrchlabských rybnících a po jejich zamrznutí na Labi, se rozhodl i hnízdit! Dne 10. 11. 2006 bylo poprvé pozorováno 16 úplně malých, asi třídních káčat na zámeckém rybníku uprostřed města, jejich počet však postupně klesal, až nakonec skončil na šesti. Živila se ozdobováním travnatých břehů rybníka a využívala i štěrnosti rodin s dětmi, které své vycházky se suchým rohlíkem začaly směřovat „za kačenkami“. Při zdánlivém příchodu zimy v prosinci bylo 5 mláďat chyceno a zdárně přirůstá v útulku pro poraněné živočichy. Poslední se lapit nedalo a dosud úspěšně přežívá v hejnu asi 80 dospělých kachen. Vrchlabská káčata se vylíhla kolem 7. listopadu, takže snášení vajec bylo zahájeno zhruba koncem září. Samice na hnízdě tak zažila i téměř jedinou opravdovou letošní zimu – mráz a 10 cm souvislého sněhu začátkem listopadu.

Jiří Flousek

„Zimní“ mláďata kachny divoké ve stáří asi 4 týdnů v zámeckém parku ve Vrchlabí.

o druhy migrující na krátké vzdálenosti v rámci Evropy, které pouze využily aktuálních příznivých podmínek. Veskrze se ale jedná o ojedinělé případy a v porovnání s početností jejich hnízdních populací u nás o vyložené zanedbatelné počty.

Poslední výzkumy sice ukazují, že ptáci skutečně na změny klimatu reagují, jde však spíše o změny areálu a posun začátku hnízdění některých druhů. Nelze tedy očekávat viditelné skoky v ptačí migraci z roku na rok – globální oteplování je záležitostí posledních desítek let.

Migrační chování se ale vyvíjelo v řádech desítek tisíc let a u většiny druhů (především transsaharských migrantů) jde o geneticky fixovanou záležitost, které se ptáci těžko mohou „vzepřít“.

Pokud se dnes ohlédneme za odcházející zimou, zjistíme, že se žádná velká senzace nekonala. Jedinými skutečně pomýlenými se tak stali městští kosi a kachny a provozovatelé lyžařských areálů.

S využitím údajů mnoha kolegů ornitologů sestavil Jaroslav Cepák.

Lejsek v rukavici

Na sousedství synantropních ptáků, tedy těch, kteří žijí v lidských sídlištích, jsme dávno zvyklí. Kolikrát se jim snažíme nabídnout komfortní příležitosti k hnízdění rozvěšováním budek a doufáme, že jim padnou do oka. Někdy nás ale svým nečekaným výběrem překvapí.

Ve druhé polovině května jsem byl informován svým známým Petrem Moutelíkem, že na parapetu zahradního domku u jeho domu si staví hnízdo lejsek šedý (*Muscicapa striata*). Ptáci si jako základ pro stavbu zvolili odloženou pracovní rukavici, která byla s vlastním hnízdem pevně spojena. Jako stavební materiál použili hlavně mech a trávu, ale nepohrdli ani magnetofonovou páskou. Výška hnízda nad zemí byla pouhých 130 cm. Ve vzdálenosti asi 4 m od hnízda byl kotec se dvěma anglickými setry a krytý bazén, v době hnízdění každodenně používaný. Rodičovský pár si však nepřipustil žádné vyrušování a hnízdění bylo úspěšné. Je možné, že i blízkost chovaných psů odradila případné dravce od návštěvy hnízda.

Mladí lejsci šedí dva dny před opuštěním hnízda v zapomenuté rukavici.

Průběh hnízdění lejska šedého, v Rudolticích v Čechách, v datech:

25. 5. 2006	– začátek stavby hnízda v rukavici
26. 5.	– 1. vejce
27. 5.	– 2. vejce
28. 5.	– 3. vejce
29. 5.	– 4. vejce
30. 5.	– 5. vejce
12. 6., 20:00	– vylíhnutá 2 mláďata
13. 6., ráno	– vylíhnuto 5 mláďat
25. 6., 15:00	– všichni mladí ptáci opustili hnízdo
do 18:00	– nejméně 20 m od hnízda
26. 6.	– rodičovský pár i mladí již mimo nejbližší okolí

☞

Jan Pohanka

Foto: P. Moutelík

Sluka lesní podruhé ve Velké Británii!

ve Francii, Itálii a Španělsku. V posledních letech se u nás sluky kroužkují v nízkých počtech (přibližně 5 ex. ročně), prakticky pouze při nočních odchycích na podzim v Krkonoších a Orlických horách. Počátkem prosince 2006 nám byla ohlášena další ulovená sluka, tentokrát ale z Walesu! Pták nebyl kroužkovaný v žádném ze dvou zmíněných pohoří, ale 8. října 2005 (téměř jistě již za tahu) na hřebenech Jeseníků spolupracovníkem Kroužkovací stanice Tomášem Pospíšilem. Jedná se teprve o druhý nález u nás kroužkované sluky na britských ostrovech. První z nich, nález mláďete označeného v Hlavečnicku u Hradce Králové a uloveného ve válečném roce 1943 poblíž Winchesteru, je přitom výjimečný. Na ostrovech totiž zimují výhradně ptáci ze Skandinávie, Finska, Pobaltí a severu Ruska, spolu s převážnou většinou místní populace. Naopak středoevropské sluky zimují především v jižní a západní Evropě.

Sluka lesní dosahuje jedné z nejvyšších hodnot návratnosti (téměř 17 %) u nás kroužkovaných druhů. Do roku 2006 u nás bylo okroužkováno pouze 185 jedinců, ale získáno 29 zpětných hlášení. Naprostá většina z ohlášených ptáků byla ulovena za tahu nebo v zimě

Jaroslav Cepák

Záhadné zimoviště objeveno!

Foto: M. Flade

Tak jsme tě přece našli! Senegalský ornitolog Indega Bindia s rákosníkem ostricovým na lokalitě Grand Lac de Djoudj.

Rákosník ostricový (*Acrocephalus paludicola*) je nejohroženějším rákosníkem Evropy, jehož hnízdní stavy se pohybují kolem 15 tisíc párů. Jak již jméno naznačuje, je vázaný na rozsáhlé ostricové porosty, které v posledním století drasticky ubyly. Počty rákosníků se nepodařilo dodnes stabilizovat, a to i přes značné ochrannářské snahy. Jejich vážnou slabinou byla totiž neznalost zimovišť a tudíž nemožnost jejich tamní ochrany.

S tím se nechtěl smířit mezinárodní tým odborníků, kteří použili k odhalení zimovišť tohoto druhu poměrně nedávno objevenou metodu. Je založena na faktu, že izotopy některých prvků nejsou na kontinentech zastoupeny rovnoměrně, ale vytvářejí gradienty. Výzkumníci využili toho, že rákosníci pelichají až v Africe. Z peří ptáků odchycených v Evropě pak získali poměry izotopů, které se do něj během jeho tvorby uložily na neznámém zimovišti. Izotopová analýza omezila pátrání na zónu těsně pod jižním okrajem Sahary. K dalšímu zpřesnění přispělo několik zpětných hlášení okroužkovaných jedinců z této oblasti a počítačový program, který nasimuloval pravděpodobné podmínky, jež na zimovišti panují. To vše ornitology dovedlo po pěti letech výzkumu do oblasti národního parku Djoudj na severozápadě Senegalu. Zde asi na 100 km² opravdu objevili zimoviště přibližně 5–10 tisíc jedinců, tedy asi třetiny celosvětové populace! Jelikož je tento národní park také místem se statutem IBA (Významné ptačí území), můžeme doufat, že se zvýšená péče, která se tomuto místu dostane, pozitivně odrazí ve velikosti hnízdní populace rákosníků v Evropě.

S využitím zprávy BirdLife International zpracoval Petr Klvaňa

Vyhodnocení soutěže „Jste chytrí jako sova?“

Ondřej Rouzek,
10 let, Popůvky

Lukáš Fara, 9 let,
Kněžves, Středokluky

Anna Krupičková, 11 let,
Středokluky

Markéta Řehořová,
11 let, České Budějovice

Václav Knotek, 11 let,
Středokluky

Milé děti, jak se k naší velké radosti ukázalo, jsou mezi vámi opravdu chytré hlavičky. Na otázky z naší podzimní soutěže odpovědělo 14 z vás. Všem se podařilo rozluštit jména čtrnácti ptáků a odpovědět na naše otázky. Tažnými ptáky jsou slavík, lejsek a drozd. Také část našich stehlíků a dlasků na zimu odlétá až ke Středozemnímu moři. S některými z nich se ale můžeme setkat i u nás. Takovýmto druhům proto říkáme částečně tažné. Vzácným hostem na našem území je pak potáplice severní, kterou zastihneme nejčastěji na podzimním tahu. Protože všichni soutěžící nakreslili také pěkný obrázek, poslali jsme každému odznak sovy pálené. | - AP -

Ondřej Dostál, Běloky,
Středokluky

Barbora Marešová, 11 let,
Středokluky

Michaela Kičáková, 11 let,
Středokluky

Bohuslav Málek,
Sedletín, o. Havlíčkův Brod

Šárka Škorpíková,
Znojmo

Krutihlavovy hlavolamy

JARNÍ HLAVOLAM | Většina ptáků si k výchově svých mláďat staví hnízda. I na naší stránce se jedno hnízdo objevilo. K právě vylhlému mláděti se snaží dostat několik klíšťat. Hnízdo je pro ně ale labyrintem. Zjisti, jak důkladná stavba to je a kolik klíšťat se k mláděti dostane.

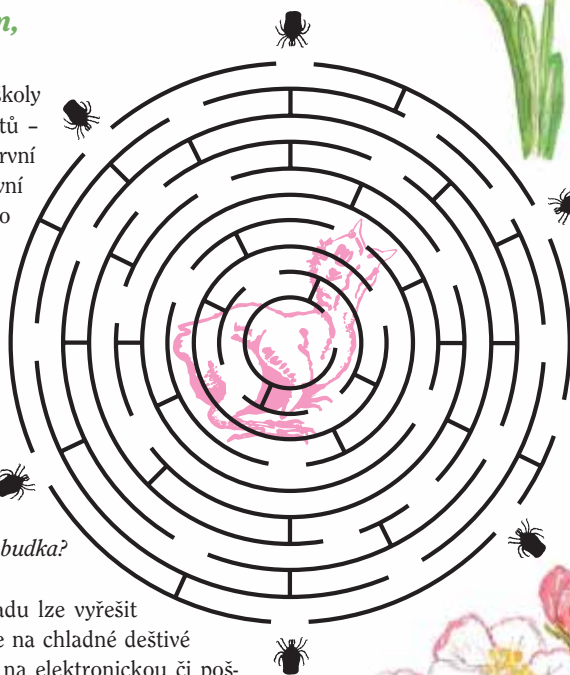
Protože Ptací svět vyjde zase až na podzim, přinášíme vám hlavolam na léto už teď!

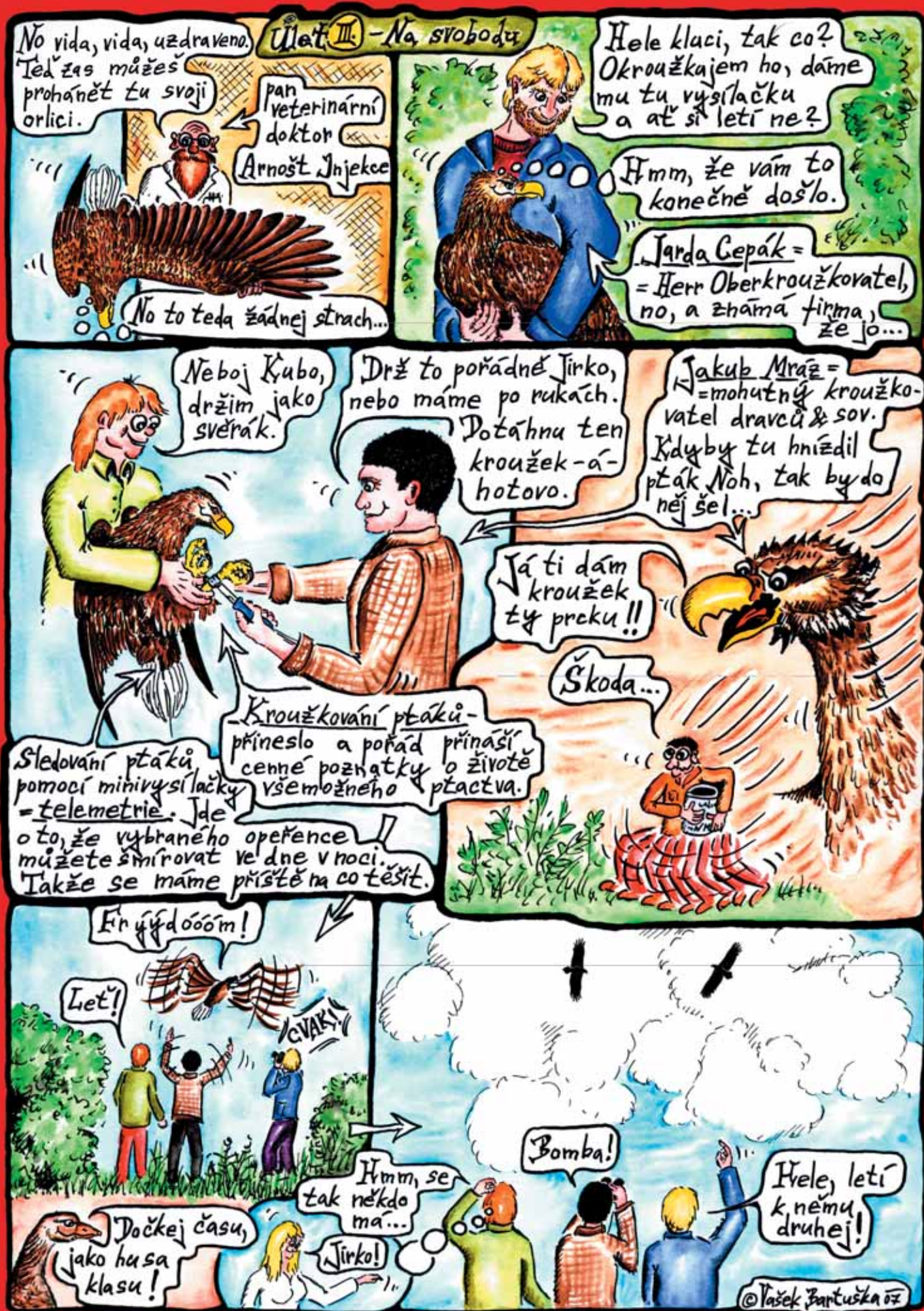
LETNÍ HLAVOLAM | Už se určitě těšíte, až vyběhnete ze školy a oddychnete si: „Konečně! Léto a prázdniny – doba táborů i výletů – jsou tu!“ Náš dnešní rébus se zrodil na jednom skautském táboře. První službu měli Orlíci. Při sbírání dříví na večerní táborák měli jako správní zálesáci oči otevřené, a tak mohli ze svých zážitků sestavit ostatním tento hlavolam:

Dříví jsme sbírali v lese, jen jeden z nás se zatoulal až k potoku. Našli jsme nejen dříví, ale i několik ptáčích hnízd. Věra našla hnízdo, které určitě nepatřilo drozdovi, přestože bylo spletené z trav. Karel viděl brhlíka zaletět do dutiny stromu, ale dub to nebyl. Z budky vyletěl strakapoud. Hnízdo sojky našla dívka. Konipas hnízdil mezi kořeny olše u břehu potoka. Filip našel hnízdo, které nebylo postavené z větviček. Budka nevisela na akátu. Jenda našel již opuštěné hnízdo spletené ze stébel trav, v hnízdní kotlince dobře vymazané. Hnízdo na dubu objevila Radka, zatímco Filip našel hnízdo na javoru. Kdo z nás se zatoulal k potoku? Čí hnízdo bylo v bezu? Na kterém stromu visela budka?

Ornitologické znalosti vám jistě pomohou, ale záhadu lze vyřešit i pouhou logickou úvahou. Jen si ji raději ponechte na chladné deštivé dny. Až hlavolam rozluštíte, pošlete nám odpovědi na elektronickou či poštovní adresu a **připojte váš vlastní ornitologický zážitek**. Nejhezčí příběhy, které přijdou k nám do redakce do 10. září, otiskneme a oceníme.

Vladka Sládečková, ilustrace Alena Pazderová

Konec obchodu s volně žijícími ptáky?

Evropská komise oznámila, že zákaz dovozu ptáků chycených ve volné přírodě do EU začne platit od 1. července 2007. Tento krok navazuje na dočasný zákaz z října 2005, který byl zaveden kvůli zjištění ptačí chřipky v karanténě ve Velké Británii.

Ročně se obchodovalo zhruba s 1 800 000 ptáky, z nichž téměř polovina byla na seznamu Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy (CITES), tedy celosvětově neohroženějších druhů. Počty obchodovaných ptáků by nyní měly poklesnout na několik set. Bude tak uchráněno oněch až 60 % ptáků, kteří uhynuli dříve, než byli do Evropy dopraveni.

Foto: archiv ČIŽP

Komerční odchyt ohrožuje každý desátý celosvětově ohrožený druh a 57 % ohrožených druhů papoušků.

Optimismus, se kterým zákaz přijali partneři BirdLife International po celé Evropě, z nichž mnozí bojovali proti obchodu s ptáky po 20 let, však mírní Jan Beneš, pracovník České inspekce životního prostředí, který říká: „Je to krok kupředu, ale je bohužel možné, že takto chytíme pouze „malé ryby“, ty největší si vždy seženou falešné potvrzení, že jimi převážení ptáci pocházejí z chovů nebo chovných farem.“

S využitím zprávy BirdLife International zpracovala Alena Pazderová

Otravy labutí olovem

U nás málo známým nebezpečím je otrava olovem. Přitom na ni ve světě zemřelo již více než 10 000 labutí! Ve Velké Británii dokonce v 70. a 80. letech minulého století zapříčinila výrazný pokles stavů labutě velké.

otravy klesá s potravní specializací – s vyšším zastoupením ryb v potravě, například u morčáků, jsou případy otravy řídké, naopak asi nejčastější jsou u kachny divoké. Otravě podléhá také dravec (hlavně orlí), u nichž se vysvětlují

Foto: I. Mikšík

Labuť s prohnutým krkem, zřejmě mírně intoxikovaná olovem (normálně je krk letících labutí natažený). Praha, Vltava.

Odkud vlastně pochází nebezpečné olovo a jak se k němu labuť dostane? Odpověď je jednoduchá – zdrojem jsou rybářská olůvka a olovené broky střelců. Na první pohled to zní možná nepravděpodobně, ale vlasec s olůvkem se snadno zamotá do vodní vegetace, kde ho labuť spolknou při krmení. Broky mohou přijímat i záměrně jako trávící kameny (gastrolity). Po spolknutí jsou zadrženy spolu s kamínky či písek v předžaludku, kde jsou drceny svalovinou a erodovány působením kyselin. Uvolněné olovo je pak krevním řečištěm rozneseno po těle.

Jak se otrava olovem projevuje? Nejzřetelnější je ohnutí krku dozadu nebo do strany. Olovo totiž působí na svalovou a nervovou soustavu. Labuť velká má krk sice prohnutý běžně, ale v případě otravy leží krk na těle, protože svaly jsou příliš slabé na to, aby ho udržely vztyčený. I mírná otrava se může podílet na smrtelných úrazech (např. při kolizi s nataženými dráty), ovlivňuje totiž zdatnost a zrak ptáka. Mnohdy je prostým ohledáním nemožné určit příčinu úmrtí, protože se často jedná o souhru několika faktorů.

Nebezpečí otravy není omezeno jen na labuť, ohrožení jsou všichni vrubozobí. Výskyt

je polknutím broků v postřelené kořisti. Byly však zaznamenány i případy otravy hrabavých ptáků jako koroptví, tetřevů a bažantů.

Ptáky „pod vlivem olova“ lze poznat podle chování. Neochotně vzlétají, letí jen na krátkou vzdálenost, špatně přistávají. S postupující otravou se stávají letu neschopnými, křídla jim poklesávají a jejich vzájemná poloha má tvar stríšky. Ptáci ztrácejí útekovou reakci a izolují se od hejna.

Je zřejmé, že otrava olovem může být závažným problémem, který je v mnoha zemích řešen i legislativně. Například v Anglii a Walesu je zakázáno používat olovo jako rybářské závaží, v USA a mnoha evropských zemích jsou broky z olova zakázány a nahrazovány náboji z jiných materiálů.

Lze očekávat, že i u nás se případy této otravy vyskytnou. Vždyť olůvek rybářů a broků střelců je v našich vodách určitě hodně! Podle zákona o myslivosti je zakázáno používat olovené náboje k lovu vodního ptactva – ale až od 31. prosince 2010! Mělo by však být i v zájmu samotných myslivců, aby netrávili lovnou zvěř (a následně i sebe) olovenými broky a přestali je používat dříve, než stanovuje zákon. | Ivan Mikšík

Trávení ptáků ustalo?

Dosavadní průběh letošní zimy vypadá pro ptáky vcelku pozitivně. Od nálezu otráveného ještěrky z konce listopadu byl zaznamenán jeden podezřelý úhyn orla mořského až začátkem března (výsledky vyšetření budou až po uzavěře tohoto čísla). Je ale otázkou, zda naše radost není předčasná. Minimum nálezů může souviset i s letošní mírnou zimou. Dravci mají snadnější přístup ke kořisti, takže nemusí tolik vyhledávat újdiště. Také se může projevit prostá skutečnost, že tmavý dravec je lépe vidět na bílém sněhu než na hnědém poli. Proto je na místě věnovat pozornost vyhledávání případných obětí, zvláště v místech, kde se již trávení vyskytlo – v travičské oblasti u Dyjákovice (ZN) byl nalezen otrávený orel 8. 3. na rakouské straně hranice.

Aktuální novinky týkající se zneužívání jedů jsou na webu www.karbofuran.cz. Lze tam nalézt i odkaz na lednovou reportáž České televize, kde se plně projevila nekompetentnost a prezírávý přístup Policejního prezidia. Na tuto nekompetentnost a aroganci upozornila ČSO dopisem ministra vnitra a vyzvala jej ke zjednání nápravy. | Zdeněk Vermouzek

Foto: Iva Krausová

Orlice s kroužkem GDANSK AS 7647 se vylíhla v roce 1999 na polsko-německé hranici u Frankfurtu nad Odrou. V roce 2007 již u Mikulova hnízdit nebude.

Necháme albatrosy vyhynout?

Albatrosi, pro mnohé z nás ztělesnění ladtosti a půvabu, byli odvěkými souputníky námořníků, můžou básníků, vstoupili do bájí a pohádek. Prosluli svými letovými schopnostmi – albatrosi stěhovaví a královští mají největší rozpětí křídel ze všech ptáků (přes 3,5 m).

Životní strategie albatrosů vždy poutala pozornost ornitologů, zároveň však způsobuje, že jsou snadno zranitelní. Hnízdí totiž jen jednou za dva roky, kladou jediné vejce za sezónu a dospívají až kolem desátého roku života. Tvoří celoživotní páry a po smrti partnera si obtížně hledají náhradního. Dnes tito dlouhověcí, až 60 let žijící, velikáni s nízkou reprodukční schopností hynou rychleji, než se jejich populace stačí obnovit. Hlavním důvodem (vedle zavlečených predátorů a ničení životního prostředí) jsou zbytečná jatka za rybářskými loděmi, které používají metodu rybolovu zvanou „long line

vu, aby 19 z 21 druhů albatrosů čelilo hrozbě vyhubení. Přitom řešení je snadné – známe opatření, která účinně zabráňují zbytečnému umírání a zároveň rybářům nesnižují úlovky. Jde o to lovit v noci, když ptáci spí, používat závaží, díky nimž háky rychle klesají z dosahu ptačích zobáků, či zavěsit za loď lano se stužkami, které vlají ve větru a odstrašují ptáky od návnady.

Zmíněné metody od března 2006 prosazuje pracovní skupina Královské společnosti na ochranu ptactva (RSPB) a BirdLife International na záchranu albatrosů (Albatross Task Force). Dnes má pět členů, kteří jezdí na moře a učí je metody používat. Kampaň na záchranu albatrosů, podporovaná např. britskou vládou nebo Charlesem, princem z Walesu, již slaví úspěchy – letos v únoru přijala ochranná opatření při rybolovu novozélandská vláda. Přesvědčil ji výsledek lovu v prosinci 2006, kdy bylo během jediného výjezdu rybářské lodi zabito 50 albatrosů. „Long line fishing“

Kampaň podporuje také sir David Attenborough.

fishing“. Při ní jsou za lodí vlečena lana dlouhá až 130 km, na kterých jsou zavěšeny tisíce háků s návnadou, políčenou především na tuňáky.

Každý rok tak umírá 100 000 albatrosů a 200 000 dalších mořských ptáků, ale také množství želv či žraloků. Znamená to, že každých 5 minut, se jednomu albatrosovi přihodí scénář, který si můžete představit asi takto:

... v jedné chvíli plachtíte majestátně nad oceánem. Pak zahlédnete rybářskou loď a ze zkušenosti víte, že je to příležitost, jak snadno sehnat potravu. Za lodí se vždycky najdou nějaké ty odhozené zbytky ryb. Slétnete dolů, jenže jakmile spolknete sousto, překvapí vás náhlá bolest. Háček zaseknutý v návnadě vám trhá hrdlo. Jste bezmocně taženi dolů do tmavých studených vod. Nikdo si vás ani nevšimne, dokud vaše utopené tělo nevytáhnou a nezahodí rybáři. Daleko na pevnině zatím čeká partner s mládětem, až se vrátíte s potravou. Ale vy nepřicházíte, a tak vaše mládě nevyhnutelně zahyne hladu...

Předkové albatrosů se vyvinuli před 50 miliony let, ale stačilo 30 let tohoto způsobu rybolovu,

se ale používá ve všech oceánech, kde také všude, s výjimkou Severního ledového oceánu, žijí albatrosi. Zmírňující opatření jsou zatím používána na Falklandských ostrovech či v Antarktidě, kde po jejich zavedení klesl počet zabitých ptáků z několika tisíc v 90. letech 20. století na nulu v sezóně 2005/2006. Peníze, které se v rámci kampaně vyberou, budou použity na zaměstnání dalších členů týmu a nákup závaží a lan se stužkami.

Foto: P. Ryan

Výsledek jediného výjezdu rybářské lodi.

ptáci v ohrožení

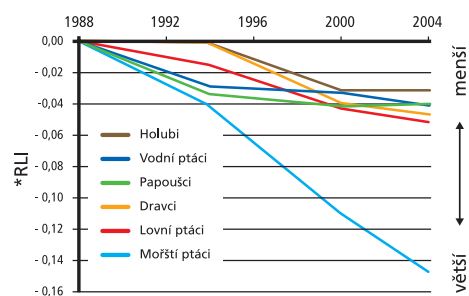
Foto: Ch. Harbard

Albatros černobrvý s mládětem.

Jak můžete pomoci?

- navštívit stránky www.savethealbatross.net, kde se dozvíte vše o kampani, a šířit informace dál
- navštívit stránky www.onceextinct.net pro děti, kde můžete podepsat petici za záchranu albatrosů a získat odznak, jehož nošením upozorníte na ubývání albatrosů
- darovat peníze – Jakákoli částka, kterou věnujete, pomůže. Závaží na rybářská lana lze pořídit za přibližně 200 Kč, lano se stužkami stojí 2 000 Kč.
- sbírat poštovní známky – Protože si myslíme, že jde o nejjednodušší cestu pro každého, rozhodli jsme se v redakci vyhlásit **sbírku poštovních známek na záchranu albatrosů!** Známky stačí vystříhnout i s rohem obálky a poslat nebo donést do sekretariátu ČSO. To nejmenší, co můžete udělat, až nám budete psát, je nalepit na dopis známku namísto razítka z poštovní přepážky. O stavu sbírky vás budeme informovat a na konci roku známky hromadně odešleme do Velké Británie, kde jsou prodávány na filatelistických aukcích. Za 1 kg cizích známek (tedy ne britských) získá Albatross Task Force v přepočtu asi 500 Kč.

Počet ohrožených druhů mořských ptáků dramaticky roste v porovnání s dalšími skupinami

Některé druhy ovlivňuje lidská činnost více než jiné. Mnohem více druhů mořských ptáků musíme hodnotit jako ohrožené oproti roku 1988, kdy byly všechny ptačí druhy poprvé zařazeny do kategorií IUCN podle míry ohrožení.

*RLI (Red List Index) udává změnu počtu druhů v kategoriích IUCN mezi lety hodnocení. Podle Butcharta a spol. 2004 (www.plosbiology.org) a IUCN Red List Programme

„Případ albatrosů může být konečnou zkouškou, jak vážně bereme my lidé ochranu životního prostředí. Zda jsme schopni soužít s dalšími druhy na této planetě, nebo zda obětujeme zbytky rozumu na oltář krátkodobých zisků.“ | Charles, Princ z Walesu
S použitím informací na www.savethealbatross.net zpracovala Alena Pazderová

Tentokrát se nám sešly hned dva příspěvky o dvou různých akcích s názvem *Acrocephalus*. Ve skutečnosti se jich koná po celé republice hned několik. Před třiceti lety totiž proběhla celoevropská akce, při které se ptáci kroužkovali ve stejný termín v rákosinách po celé Evropě, a na některých místech se koná od té doby každoročně. Druhým důvodem je, že po způsobu této akce byly založeny další na nových lokalitách, a konec konců - kdokoli natáhne síť v rákosí, nachytá nejvíce rákosníků, a tak odchytovou akci nazve podle nich.

Řežabinec – 30 let

Na přelomu července a srpna 2006 se uskutečnila jubilejní třicátá odchytová kroužkovací akce v mezinárodně významné ornitologické rezervaci evropské soustavy Natura 2000 „Řežabinec, Řežabinecké tůně“. Na louce v ochranném pásmu rezervace opět vznikl na deset dní stanový tábor plný kamarádství a zájmu o přírodu, ve kterém se vystříдалo více než 30 zájemců o získání ornitologických zkušeností, praktických dovedností a nových informací o ptácích. Potěšilo nás, že v průběhu akce nás navštívilo dalších alespoň 25 návštěvníků ve věku od tří měsíců do devadesáti let.

Na začátku akce bylo již tradičně nataženo 222 metrů nárazových sítí na třinácti stálých stanovištích. Podíváte-li se na výsledky projektu Řežabinec na <http://web.telecom.cz/muzeumch/jok/index.html>, stránkách Jihočeského ornitologického klubu – pobočky ČSO, zjistíte, že nejvzácnějším letošním odchytom byl chrástal malý. Je to již druhý odchyt v krátké době a zdá se, že tento skrytě žijící pták může na Řežabinci i hnízdit.

Foto: J. Šebestian

Dospělý vybarvený samec chrástala malého.

Zorganizování „Akce ACROCEPHALUS“ se neobejde bez pomoci mnoha organizací i jednotlivců. Jim všem chceme velmi poděkovat, osobní dík patří samozřejmě i účastníkům. Všichni přispěli k získání cenných podkladů, důležitých nejen pro budoucí hospodaření rybářů i ochranářů a hodnocení vývoje v této Ptačí oblasti, ale i pro zvýšení úrovně poznání o jednotlivých druzích ptáků a také o jejich funkci v rámci celého ptačího společenství.

A protože 30 let je i ve výzkumu ptačích společenstev nezanedbatelná doba, neobešlo se kulaté výročí bez řádné oslavy, která byla zahájena tra-

Foto: J. Šebestian

Foto: J. Šebestian

dičním fotbalčkem na louce, i když lilo jako z konve. Nechyběla ani grilovaná kuřata, pořádný dort a promítání historických obrázků pod širým nebem.

A úplně nakonec chceme moc poděkovat dr. Karlu Peclovi z Prácheňského muzea v Písku, který nás všechny naučil milovat ptáky i Řežabinec a jehož pomocná ruka je stále a kdykoliv připravená, i když už nás přímo nevede.

Letošní akce se bude konat od 28. 7. do 8. 8. 2007, přihlášku získáte od května na našich webových stránkách, nebo můžete kontaktovat poradatele.

Jiří a Stěpánka Šebestianovi,

Biologická fakulta Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích

Akce ACROCEPHALUS v CHKO Poodří

Michaela Krestová

Chráněná krajinná oblast Poodří je díky svému rybníkatému charakteru a umístění přímo v srdci Moravské brány místem významným jak pro hnízdění mnoha ptačích druhů, tak i jako důležitá zastávka na jejich tahu. Není tedy divu, že toto území již léta přitahuje pozornost ornitologů. Kromě dlouholetého monitoringu hnízdících druhů zde od 80. let 20. století probíhá, byť s přestávkami, sledování migrace zaměřené na rákosinné druhy ptáků. Impulsem pro zahájení odchytů a kroužkování byla snaha rozšířit znalosti o tahu ptáků Poodřím. Jde především o poznání významu lokality pro pohnízdni výskyt a tah, porovnání početnosti a spektra druhů v časovém horizontu a vymezení faktorů, které je ovlivňují. Odchyty probíhají v rozsáhlé rákosině na Dolním Bartošovickém rybníku v Přírodní rezervaci Bartošovický luh do 150 m dlouhé linie sítí.

Mezi nejčastěji kroužkované druhy patří tradičně rákosníci – vždyť právě podle nich dostala akce svůj název. Od nejpočetnějšího jsou to rákosník obecný, rákosník proužkovaný, rákosník velký a rákosník zpěvný. Dále například sýkora modřinka, vlaštovka obecná, budníček menší či moudřáček lužní a v pozdním létě také konipasí luční.

Foto: M. Krestová

Foto: T. Telenský

Foto: T. Telenský

Akci pořádají členové ČSO, především její severomoravské pobočky – Slezské ornitologické společnosti, ve spolupráci s Muzeem regionu Valašsko. V průběhu let se jí zúčastnila řada zájemců, kterým přinesla krásné ornitologické i jiné zážitky. Má také pozitivní význam v rozšiřování povědomí o ptácích, jejich biologii a ochraně; mnoho nadšených účastníků z řad veřejnosti se začalo o ptáky více zajímat. Za vše hovoří následující dojmy jedné z účastnic:

„Je srpen 2006 a já se s Tomášem Telenským vydávám na akci Acrocephalus. Letos se jí účastním poprvé. Nevím přesně, co si pod pojmem kroužkovací akce představit, a tak se jen těším.

Když dorazíme do přírodní rezervace Bartošovický luh, jsme překvapeni zdejší krásou. Bartošovické rybníky, Horní a Dolní, leží uprostřed téměř zapomenutých lesů a luk. Po příjezdu nás vítá kroužkovatelka Michaela Krestová. Ačkoliv se už stmívá, probíhá kroužkování v plném proudu ve světle čelovek. Míša nás upozorňuje na určovací znaky chytaných druhů a názorně nám je ukazuje. Dokonce nám dovolí, abychom jí pomáhali se zapisováním údajů. To je něco pro nás! V zapisování se střídáme a se zájmem pozorujeme, jak se odchycení ptáci určují. Učíme se také změřit hmotnost a tučnost jedinců a určit jejich stáří a pohlaví.

Druhý den vstáváme velice brzy. Mrholí. Když dojdeme k odchytové linii, necítím příliš velké nadšení. Pod sítěmi je dřevěná lávka, která se mi zdá poněkud nestabilní a kluzká. Po tomhle že bych měla jít? Kdybych jen tušila, že napříště k lávce poběžím! Záhy zjišťuji, že sledování správného vyplétání ptáků ze sítí je velkým dobrodružstvím. S Tomášem se vždy, když se sítě kon-

trolují, předháníme v tom, kdo bude u odchytové linie první! Pokaždé, když přicházíme, ozývá se ze stromů budíček svým „fuít“. Napadne mě, že jeho „fuít“ zní trochu jako „sít“, a že upozorňuje ostatní ptáky na její přítomnost, potvrzka. Je krásné vidět ptáky z takové blízkosti, říkáme si. Míša se našemu nadšení usmívá a zároveň je za ně ráda. Poznamenala, že je ptáci zřejmě vycítili, neboť do sítě létali více než jiné dny.

Když člověk přihlíží tomu, jak se ptáci kroužkují, neubrání se otázce: Proč kroužkujeme? Jde nám o ryze vědecké účely, nebo je pro nás kontakt s přírodou natolik nezbytný, že si kroužkování podvědomě volíme nejen jako činnost naplňující naši touhu po vědeckém poznání, ale zároveň také jako činnost umožňující právě tento kontakt?“ *Alena Rulfová*

V posledních letech bohužel zájem kroužkovatelů opadá, a tak se někdy i přes snahu organizátorů nedaří zajistit kontinuitu odchytů v rámci jedné sezóny. Je to nenapravitelná škoda, neboť tak vznikají mezery v údajích, které značně zkreslují výsledky. Chceme tímto pozvat všechny kroužkovatele i další zájemce, aby přijeli poznat atraktivní lokalitu, nasát atmosféru a obohatit se o další ornitologické zážitky. Dveře jsou vám otevřené dokořán.

Acrocephalus 2007

Kde: Bartošovice, CHKO Poodří

Kdy: 21. 7.–2. 9. 2007

Informace: Karel Pavelka,

karel.pavelka@centrum.cz, tel. 737 129 019

Michaela Krestová krestova@gmail.com

Pták roku 2006

Dotazníky k Ptáku roku 2006 – orlu mořskému – byly zaměřeny na největší ohrožení orlů u nás – pronásledování, trávení a jiné projevy ptačí kriminality. Ohlas byl veliký, poštou či z webu přišlo 95 vyplněných formulářů. Odpovídali především členové ČSO (78), ale i lidé, kteří se právě díky Ptáku roku o ČSO dověděli a rozšířili naše řady. Je vidět, že díky této akci se daří oslovovat širokou škálu lidí, jak svědčí i zájem novinářů a ohlas ve sdělovacích prostředcích.

Radost z příjemné práce mi ale pokazilo vyhodnocování dotazníků samotných. Celé dvě třetiny odpovídajících uvedly, že se v minulých deseti letech setkaly s ptačí kriminalitou. Přitom nejčastěji jsou uvedeny zástřely (38×), ničení hnízd (28×), odchyt a/nebo prodej ptáků z přírody (18×), jestřábi koše (12×) a trávení (8×). Snad kromě ničení hnízd se jedná o zjevně úmyslné činy. Protože odpovědi přicházely z celé republiky, trůfám si vyslovit závěr, že ptačí kriminalita je ještě mnohem rozšířenější, než se předpokládá. Neobstojí ani tvrzení, že reagovali jen lidé zaujatí, kterým bude jakákoli ochrana ptactva málo. Někteří z těch, kteří se setkali s pronásledováním, považují současnou ochranu ptáků za dostatečnou. Naopak ochrana připadala nedostatečná i lidem, kteří se přímo s ptačí kriminalitou nesetkali (učeně řečeno, není závislost mezi osobní zkušeností a subjektivním hodnocením ochrany ptáků). Zajímavé je, že zatímco setkání s ptačí kriminalitou uvádí dvě třetiny myslivců i lidí neprovozujících myslivost, polovina myslivců považuje současnou ochranu za dostatečnou. Mezi členy ČSO je stejného názoru jen pětina lidí.

Mnohem příjemnější bylo zpracovávání části věnované přímo orlovi mořskému. Alespoň výjimečné setkání s ním v blízkosti bydliště uvádějí tři čtvrtiny všech odpovědí. Ze třinácti míst přišlo hlášení o hnízdění (i když některá se týkají zřejmě téhož hnízdiště), na deseti se orli zdržují po celý rok a na dalších 16 zimují. Geograficky dotazníky potvrzují publikované údaje, že centry hnízdního výskytu orlů mořských jsou jižní Čechy a rybníční oblasti severních Čech. Údaje o zimování a náhodných záletech přicházely z celé republiky s výjimkou velkých měst a vysokých pohoří.

Závěrem se sluší poděkovat všem, kteří si dali práci s vyplněním dotazníků. Nebýt jejich první části, vypadalo by to s orlem u nás docela příznivě. Uváděné počty známých případů ptačí kriminality ale vyrážejí dech. Jen by mne zajímalo, proč většinu z nich nemáme zdokumentovanou v databázi Volných křídel (jednoduchý formulář hlášení je na webu ČSO, nebo mi stačí poslat prostý email), a na kolik z nich bylo podáno trestní oznámení nebo alespoň stížnost České inspekci životního prostředí. Nešťastné pokykování hlavou nad zastřelenými a otrávenými ptáky zachránit ty ostatní totiž nepomůže. I proto vypsala ČSO na jaře odměnu za dopadení travičů ptáků roku 2006 a na podzim spustila webovou stránku www.karbofuran.cz. | Zdeněk Vermouzek

Foto: J. Bohdal

Foto: M. Krestová

Dolní Bartošovický rybník.

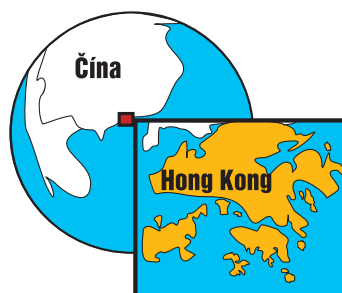

Foto: K. Stiebitz

Hongkongem od krmítka k mangrovům

Jiří HRUBÝ

Sotva někdo jezdí za ptáky do ohromných metropolí, ale když už se taková příležitost ornitologovi naskytne, nemusí zcela zahálet ani v mnohamilionovém velkoměstě. Pro mě osobně byl Hongkong, dnes již bývalá britská kolonie na pobřeží Jihočínského moře, velmi příjemným překvapením díky hornatému vnitrozemí (hongkongské hory se zdvihají přímo od moře do výše téměř 1000 metrů) a také mokřadní rezervaci. A exotické asijské druhy nakonec byly všude, tedy i přímo ve městě.

Proč právě Hongkong?

Hongkong rozhodně není jen známá mrakodrapová silueta čtvrti Kowloon a na venkově je příroda takřka nedotčená. Ptactvo jižní Číny je druhově velmi bohaté; na pouhých 1 084 km² hongkongského území (z čehož je ovšem značná část pokryta betonem) bylo do 90. let 20. století zaznamenáno 458 druhů, z nichž u 124 je prokázáno hnízdění.

Zdejší přírodní hodnoty jsou dány zejména historickým vývojem. Dnes se totiž ukazuje, že stopadesátiletá přítomnost Angličanů byla pro přírodu spíš přínosem. Zatímco při jejich příchodu nebyly na území dnešního Hongkongu lesy (zřejmě byly vykáceny již ve 13. století), při-

padá dnes na tzv. country parks a městskou zeleň více jak čtvrtina celkové rozlohy. Ještě přírodnější byla izolace od vlastního čínského území: Hongkong je sice přelidněný, avšak jeho prosperita je založena na obchodu a službách, tedy na odvětvích přírodě škodících méně než zemědělství a průmysl. Právě tak se ovšem rozvíjela zvláštní ekonomická zóna hned za hongkongskou hranicí, kde se naopak poslední zbytky lesů likvidují hrozivým tempem; Hongkong je paradoxně jakousi poslední přírodní oázou značné části jihočínského pobřeží. Právě zde se např. zachovaly jedny z posledních mangrovových porostů v Číně. To vše přispělo také k významu malé mokřadní rezervace Mai Po; v jejím případě se ale navíc přidává faktor nám dobře známý z bývalých hraničních pásem. Také Mai Po totiž za svou dnešní pestrost vděčí zejména dlouhodobému sousedství strážních věží a ostatných drátů.

Foto: J. Hrubý

Kdy se vypravit na cestu?

Hongkong sice již leží v tropech, ale díky otevřenosti k severu má jasně oddělená roční období. Nesnesitelné vedro a vlhko je zde proto jen v létě. Klimaticky nej příjemnější jsou podzim a konec zimy. Hongkong – a zejména to platí o Mai Po – je především důležitým zimovištěm a velký význam má i během tahu. Z tohoto hlediska je určitě nejvýhodnější doba leden–březen, kdy zde jsou zimní hosté a koncem tohoto období již probíhá jarní tah.

Rady k nezaplacení

- Hongkong byl do roku 1997 britskou kolonií, ale i jako součást Číny zůstal významným obchodním a finančním centrem, z čehož vyplývá mj. vynikající letecké spojení. S angličtinou si zde určitě vystačíte lépe než jinde v Číně (i Asii).
- Pro vízum už se dnes nechodí na velvyslanectví britské, ale čínské. Dosud zde však přetrvala původní měna – hongkongský dolar.
- Převážně holé hongkongské kopce jsou velmi malebné a hlavně: dá se po nich chodit a v pěkné přírodě jsou také ptáci. Nemusí při tom jít o nějaké vycházky, ale o skutečné horské túry v liduprázdných místech (nejdelší trasa měří 100 km). Vzhledem k počtu místních milovníků přírody je však třeba se vyhnout svátkům a víkendům.
- O víkendu rozhodně nedoporučuji ani návštěvu rezervace Mai Po. Ve všední dny je zde naopak klid a díky četným pozorovatelnám (nejvyšší je třípatrová) rezervace zvládne i větší počet birdwatcherů.

„Nejlepší“ ptáci

Globálně nejvzácnější jsou určitě ptáci vodní, kteří zimují v Mai Po, případně mořských zálivách, zejména Deep Bay, což je spíše závěr delty Perlové řeky. Některé zimy je v Mai Po, jejíž rozloha činí pouhých 270 ha, zaznamenána až čtvrtina světové populace kolpíků malých (*Platalea minor*). Na moři se v zimě vzácně objevují čírky sibiřské (*Anas formosa*), naopak zcela pravidelně přilétají početná hejna čírek srpoperých (*Anas falcata*). Mezi běžné zimní hosty patří slavíci Kaliopini (*Luscinia calliope*). Z hnízdících ptáků je třeba jmenovat alespoň ty pro nás nejexotičtější, nejnápadnější či nejatraktivnější, i když jde o druhy známé i odjinud v Asii; jsou

Foto: K. Stiebitz

Foto: K. Stiebitz

Foto: K. Stiebitz

jimi například: chrástal běloprsý (*Amaurornis phoenicurus*), kukačka vraní (*Centropus sinensis*) a ledňáček hnědohlavý (*Halcyon smyrnensis*) a černohlavý (*H. pileata*).

Kulturní šok evropského ornitologa

Dva hongkongské ptačí zážitky lze označit spíše za „kulturní“ – ve smyslu střetu s odlišnou kulturou – a oba spolu vlastně souvisejí; byly jimi reakce Číňanů na evropský zvyk ptáky přikrmovat a šokující návštěva hongkongské ptačí uličky. Při instalaci krmitka totiž místní nechápali, k čemu by taková věc mohla sloužit, a spíše to tipovali na zařízení veskrze praktické, jehož smyslem zřejmě bude ptáky chytat, a to za účelem prodeje, anebo rovnou pro kuchyňské použití.

Rozporuplný a pro nás obtížně pochopitelný vztah Asiátů k přírodě je dobře znám – na jedné straně přístup až přecitlivělý a sentimentální a obdiv ke všemu živému (Japonci, Korejci a Číňané se, jak známo, dokáží rozplývat nad rozkvetlými stromy i ladností tančících jeřábů), na straně druhé krutost těžko uvěřitelná. Stačí si jen vzpomenout, co vše se v Číně může dostat do lékáren a kuchyňských hrnců a také jak tradiční medicína mnohé ingredience získává. Ptáci jsou na tom v tomto ohledu sice lépe než nosorožci, medvědi a tygři, v jejichž případě tradiční lékařství přímo ohrožuje existenci celých populací nebo i druhů, ale také decimování ptáků z důvodů kulinářských i farmaceutických je v Číně zcela normální. Číňané navíc ptáky běžně chovají doma, takže poptávka je velká

a přispívá k ní i nábožensky motivované vypouštění ptáků na svobodu (někdy ve velkém). Takže aby mohli být ptáci vypuštěni, musejí nejdříve trpět při odchytu, převozu a pak ještě v těsných klecích na trhu.

Ptačí ulička

Jaké rozměry tento byznys v Číně má, bylo zřejmé z návštěvy hongkongského ptačího trhu. Obchodníci zde kromě běžných exotů nabízeli i výtvarně zajímavé pěvce severního mírného pásu, z nichž mnohé (například brkoslavy) bylo třeba dovézt z daleka, protože se v Hongkongu nevyskytují ani v zimě. V celé jedné dlouhé ulici byly vedle sebe desítky obchůdků jen s ptáky a pomůckami pro chovatele. Někteří obchodníci se specializovali: velmi smutný byl například pohled na zboží prodáváče zubožených brkoslavů. Vrcholem pak byl obchod, který měl druhy dva: slavíky modráčky (*Luscinia svecica svecica*) (s rezavou skvrnou na hrdle) a snad několik set překrásných slavíků Kaliopiných. V tu chvíli ovšem i nesentimentálního Evropana a nebuddhistu nutně napadlo, že by nebylo marné svobodu alespoň jedině „kaliopy“ vykoupit. Tito sibiřští slavíci sice v jižní Číně běžně zimují, ale vypuštění v květnu by pro ně sotva dopadlo dobře.

Nezáviděníhodné postavení ptáků v čínské kultuře výstižně charakterizuje John MacKinnon v předmluvě ke svému atlasu čínských ptáků; píše tam, že Číňané na ptáky (i zpěvné) v podstatě pohlížejí čtyřem způsobem: jako na jídlo, škůdce, lék a chovance v klecích (uvedeno v pořadí důležitosti). Stoupající životní úroveň dnes

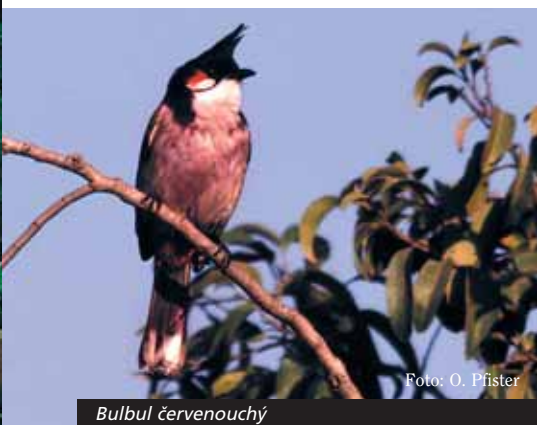

Foto: O. Pfister

Bulbul červenouchý

Foto: O. Pfister

Foto: O. Pfister

Foto: O. Pfister

znamená i rozmach komerčního „využití“ ptáků a v rámci Číny je pochopitelně nejbohatší právě Hongkong. Místních ptáků se v dostatečném množství již dávno nedostává, takže nastupuje dovoz, třeba právě brkoslavů. Dlužno dodat, že podle posledních zpráv z r. 2006 už v Hongkongu ptačí trh v popsané podobě neexistuje (možná se jen přestěhoval jinam?) a je zřejmé, že obavy z ptačí chrípky přinejmenším v tomto případě ochraně ptáků zřejmě napomohly více než všemožné mezinárodní snahy a aktivity typu CITES a TRAFFIC.

Záhadné krmítko

Přestože tedy zdejší ptáci krmítka neznají, na toto konkrétní na fotografii si zvykli velmi rychle. Mezi nejnapadnější pravidelné návštěvníky patřily krasky červenozobé (*Urocyssa erythrorhyncha*), které vždy přilétaly v párech. Zajímavé je, že ale pokaždé ustoupily našim o poznání menším strakám (*Pica pica*) (výrazná velikostní převaha krasek přitom není dána jen jejich mimořádně dlouhým ocasem); čínské straky obecné zjevně nejsou o nic méně agresivní než ty evropské a troufnou si i na ptáky o dost větší.

Dalšími atraktivními strávníky byli například

bulbulové červenouchý (*Pycnonotus jocosus*) a čínský (*P. sinensis*), sojkovec škraboškový (*Garrulax perspicillatus*) a především krásná kukačka vraní, nápadný pták, převážně černý s modrým leskem a kaštanovými křídly. Jistě nezvyklý byl v této situaci pohled na lindušku zelenou (*Anthus hodgsoni*), známou i z evropských atlasů. Další připomínkou domova a druhem, který si s krmítky ve střední Evropě naopak spojujeme, byla sýkora koňadra (asijské koňadry již od Íránu na východ se ovšem od těch našich liší šedobílým spodkem těla). Bulbulové indočíňští (*Pycnonotus aurigaster*), majny chocholaté (*Acridotheres cristatellus*) a kukačky koel (*Eudynamis scolopacea*) se sice na krmítku neobjevili, ale byli běžně k vidění i v městských parcích a vilových čtvrtích.

Hory a Mai Po

Přírodnějším biotopem než městská zeleň jsou travnaté kopce, které se zdvihají hned za městem. Díky rozptýleným keřům je to zároveň ideální prostředí pro ťuhýky: v tomto případě královské (*Lanius schach*). Nejzajímavějšími ptáky však na horách byli určité frankolíni perličkoví (*Francoelinus pintadeanus*), kteří se ozývali zvláštními hlasy z vyvýšených míst.

Ještě v 60. letech byly na hongkongském venkově běžné tradiční rybníčky gei wai na chov garnátů; dnes už přežily prakticky jen v rezervaci Mai Po, kde se při citlivém managementu využívá měnící se výška jejich hladiny. Dalšími významnými biotopy v rezervaci jsou rozsáhlé rákosiny, podmačené louky a již zmíněné mangrovy,

jimiž se prochází po dřevěných chodnících. Při květnové návštěvě již bylo pozdě na kolpíky malé, kteří jsou zde vlajkovým druhem, takže vrcholem byli běžnější vodní ptáci: např. volavka proměnlivá (*Butorides striatus*), ledňáček hnědohlavý, bukáček žlutohý (*Ixobrychus sinensis*) a kachna skvrnozobá (*Anas poecilorhyncha*). Určitě dlouho nezapomenu na poletující volavky čínské (*Ardeola bacchus*), které záhadně mizely uprostřed letu, jako když postupně zhasínají světýlka; teprve v dalekohledu se pak ukázalo, že nikam nezmizely a louka jich je plná. Tento zvláštní efekt lze pozorovat i u dalších volavek rodu *Ardeola*, ovšem v případě volavek čínských je to opravdu markantní. Ty totiž ve svatebním šatu patří mezi nejbarevnější volavky, ale za letu se jeví jako téměř čistě bílé ptáky, takže po dosednutí dojde k jejich úplné proměně. 🦢

Foto: R. Hutchings

Krasky červenozobé na krmítku

Volavka čínská

Foto: L. K. Chye

Foto: A. Hay

kalendář akcí ČSO jaro a léto

litu u Kroměříže. Sraz v 8.30 h u vlakového nádraží v Tlumačově. Pořádá MOS a ZO ČSOP Via Hulín. Vede Pavel Šálek (mob.: 606 541 859, e-mail: pavelkalous@seznam.cz).
<http://www.mos-cso.cz/rezervace.html#basnov>

■ 20. dubna–20. května Noci slavičů Exkurze za hlasem ptáka roku 2007, slavíka obecného, se uskuteční po celé republice, seznam akcí ve Spolkových zprávách ČSO či na www.birdlife.cz.

■ 5.–6. května (někde i 28.–29. 4.) Vítání ptačího zpěvu (International Dawn Chorus Day) se tradičně uskuteční na mnoha místech republiky, seznam akcí ve Spolkových zprávách ČSO či na www.birdlife.cz.

■ 20. května Exkurze do mokřadu Bašňov. Vycházka na významnou hnízdní a tahovou loka-

■ 30. června Exkurze na ornitologicky zajímavá místa Doupovských hor.

Chřástal polní, strnad luční, pěnice vlašské co hrdlo ráčí... Pořádá Patronátní skupina pro Ptačí oblast Křivoklátsko při ČSO. Milan Tichai, Kněževy 280, 27001, milan.tichai@seznam.cz, Petra Tučková, Správa CHKO Křivoklátsko, Zbečno 5, tuckova@schkoccr.cz.

■ 7. července – Ptačí víkend v Klášteře u Nepomuka. 9.00–19.00 h na červeném mostě mezi Klášteřem a Nepomukem, výstava fotografií, ukázky

Foto: Archiv ČSO

odchytu a kroužkování ptáků, ukázka stromolezeckých dovedností. Pořádá Nepomucký ornitologický spolek. <http://nos.zde.cz>

■ 4. srpna v Přešticih a 5. srpna ve Švihově u Klatov – Dopoledne s ptáky. 9.00 h na lávce pod kostelem v Přešticih / před branou vodního hradu Švihov. Vycházka po okolí s odborným výkladem, pozorování ptactva, možná ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Pořádá Nepomucký ornitologický spolek.
www.mujiweb.cz/veda/nepomucko/akce.html

■ 17. září–21. října Výstava Čtvrt století s králem pěvců v Muzeu Mladoboleslavská v Mladé Boleslavi. Mapuje dlouholetý výzkum ornitologa Pavla Kverka, který se specializuje na slavíka obecného. Součástí bude kolekce fotografií přírody Pavla Hanibala.

■ 6.–7. října 2007 Evropský festival ptactva se tradičně uskuteční na mnoha místech republiky, seznam akcí ve Spolkových zprávách ČSO či na www.birdlife.cz.

■ 19.–21. října 2. Západočeská ornitologická konference. Penzion Zelený Háj u Krchlebu, okres Domažlice. Pořádá Západočeská pobočka ČSO při Západočeském muzeu v Plzni. Podrobnosti a přihlášky na www.zcm.cz/cso.

Nová kniha

Josef Musílek – český ornitolog a legionář na Sibiři
J. Mlíkovský & V. Lemberk (eds.)

Josef Musílek (1885–1941) patří zcela jistě mezi nejvýznamnější české ornitology první poloviny 20. století. Do historie české ornitologie se zapsal především jako spoluzakladatel Československé ornitologické společnosti a její dlouholetý jednatel. Přitom z řady podobně významných ornitologů té doby se právě o něm do současnosti dochovaly jen útržkovité zprávy.

V knize, kterou vydalo Východočeské muzeum v Pardubicích koncem roku 2006, vychází celá řada dosud nepublikovaných materiálů, především Musílkův text o ptácích Sibiře včetně jeho obdivuhodných barevných kreseb. Poprvé je zde rovněž podrobně popsána jeho životní dráha, publikován je zkrácený přepis jeho terénních deníků z let 1915–1920 a podrobný soupis jeho sbírky ptáků, kterou přivezl domů z pětileté legionářské cesty kolem světa. Brožovanou publikaci ve formátu B5 a v rozsahu 200 stran lze zakoupit za cenu 150 Kč ve Východočeském muzeu v Pardubicích. Knihu lze rovněž zaslat poštou (za cenu zvýšenou o poštovné 30 Kč) a objednat buď e-mailem na prochazkova@vcm.cz nebo na poštovní adrese Východočeské muzeum, Zámek 2, 530 02 Pardubice.

Výzva časopisu CICONIA

Časopis Ciconia vydává Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Vojvodine v srbském Novim Sadu. Příspěvky jsou publikovány v srbstině s anglickým souhrnem nebo naopak. Součástí článků jsou mapy a černobílé fotografie. Tématicky se věnuje výzkumu i ochraně ptáků, geograficky se neomezuje jen na Srbsko, publikuje i příspěvky z jiných balkánských zemí, především ze států bývalé Jugoslávie, Bulharska či Rumunska.

Marko Tucakov, výkonný redaktor Ciconie, se obrací na české a moravské ornitology, kteří na Balkán rádi jezdí, a nabízí publikaci zajímavých pozorování. Pokud se tedy domníváte, že jste při svých cestách do jihovýchodní Evropy zjistili něco pozoruhodného, případně pokud se nějaké tamní oblasti či nějakému tamnímu druhu věnujete soustavněji, můžete této nabídce využít a pomoci rozvoji poznání zemí, kde počet činných ornitologů často nedosahuje ani stovky. Všechny další informace vám poskytne kolega Tucakov na adrese mtucakov@eunet.yu.

Vlasta Škorpíková

živa

Časopis pro
popularizaci biologie
založený roku 1853
J. E. Purkyněm
Vydávání podporuje
Akademie věd ČR

- přibližuje populárně-naučnou formou poznatky z různých biologických oborů – molekulární biologie a genetiky, virologie, parazitologie, ekologie a ochrany přírody, botaniky, mykologie, fyziologie rostlin i živočichů, zoologie bezobratlých i obratlovců, antropologie, paleontologie a dalších
- zveřejňuje články recenzované našimi předními odborníky a doprovázené originální obrazovou dokumentací
- 6x ročně 48 str. na křídovém papíře, 16 str. kulérové přílohy
- ve volném prodeji v knihkupectvích Academia, cena 59 Kč
- předplatné vyřizuje SEND, s. r. o., tel.: 225 985 225, www.send.cz, cena pro předplatitele 39 Kč

Kontakt: Redakce Živa, Národní 3, Praha 1, 110 00, tel.: 224 240 517, 776 650 479, e-mail: ziva@kav.cas.cz
www.cas.cz/ziva